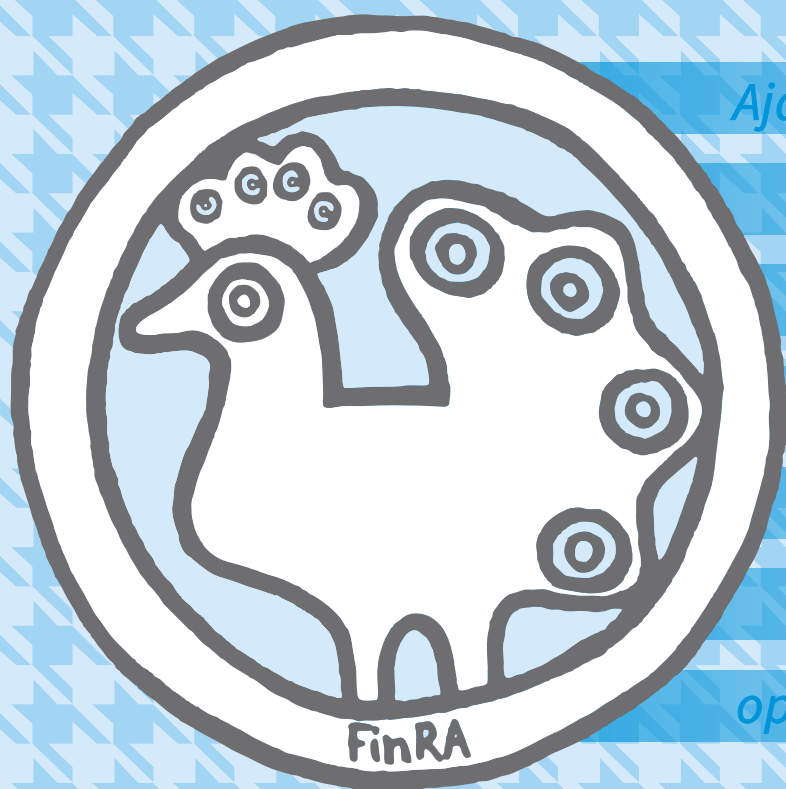

Kielikukko

Iloksi ja opiksi

*Ajankohtaista tietoa
lukemisen,
kirjoittamisen
ja oppimisen
tutkimuksesta
sekä hyvistä
opetuskäytännöistä*

Finnish Reading Association • 4/2025

Tässä numerossa mm.:

*Sanataide lukevan yhteisön rakentamisessa
Faktabaari edistää kriittistä ajattelua verkossa
Mitä opettaja saa lukutaitokonferenssista?*

Kielikukko 4/2025

Hyvä lukija!	1
Oppimisen tuki uudistuu – myös lukutaidon tukemisessa	2
<i>Tiina Pilbacka-Rönkä</i>	
Sipoon lukutaitostrategia: Parempaa lukutaitoa koulun, kodin ja kirjaston yhteistyöllä	5
<i>Elisa Hurmerinta</i>	
Sanataide työkaluna moninaisen lukevan yhteisön rakentamisessa	9
<i>Veera Kivijärvi-Lehvonen</i>	
S2-opettajan ajatuksia kielitietoisesta pedagogiikasta	13
<i>Emma Takkinen</i>	
Kuvat selkoviestinnän tukena	15
<i>Laura Oja</i>	
Det ignorerade R:et.....	18
<i>Jan Hellgren</i>	
Faktabaari vahvistaa kriittistä ajattelua verkossa	19
<i>Sari Sulkunen</i>	
Mitä opettaja sai lukutaitokonferenssista? – Innostusta, inspiraatiota ja iloa	22
<i>Pirjo Laatikainen & Susanna Mononen</i>	
Yhteistyöstä voimaa lukutaitotyöhön	24
<i>Tarja Strandén</i>	
FinRassa tapahtuu.....	26

Hyvä lukija!

Tervetuloa vuoden 2025 viimeisen Kielikukko-lehden pariin! Olemme koonneet lehteen monipuolisen kokoelman artikkeleita, joissa esitellään monenlaisia näkökulmia FinRAN toiminnalle keskeisistä teemoista. Monessa artikkelissa korostuu yhteisöllisyys. Sitä vaalimme myös FinRassa – yhdessä on mukava tehdä!

Lehden aloittaa Tiina Pilbacka-Rönkä, joka kuvaa oppimisen tuen uudistusta ja ennen kaikkea sitä, mitä se käytännössä tarkoittaa. Tämä artikkeli julkaistiin jo edellisessä numerossa, mutta painovirheen vuoksi lehteen päätyi vain puolet artikkelista! Haluamme kuitenkin, että tästä ajankohtaisesta aiheesta kirjoitettu artikkeli on kaikkien luettavissa.

Seuraavaksi Elisa Hurmerinta kuvaa Sipoon lukutaitostrategiaa. Lukutaitostrategia-työ on menossa monessa kunnassa, ja Sipoo aloittaa toivoaksemme useamman jutun sarjan tästä teemasta. Ehkä kunnat voivat oppia toisiltaan!

Veera Kivijärvi-Lehvonen esittelee sanataidetta työkaluna moninaisen lukevan yhteisön rakentamisessa. Hän kertoo, kuinka yhdessä lukeminen ja sanataide kehittävät kielellisiä taitoja ja innostavat lukemaan. Lisäksi sanataidetta **voikin** käyttää moninaisissa ryhmissä ja erilaisiin tuen tarpeisiin. Emma Takkinen jatkaa S2-opettajan ajatuksilla kielitietoisesta opetuksesta ja sen kehittämisestä. Tässäkin jutussa korostuu yhteisöllinen näkökulma: yhdessä tekemisessä on voimaa.

Laura Oja puolestaan vie meidät selkokuvien pariin. Selkokuvilla tarkoitetaan kuvia, joita käytetään selkokielen ja -viestinnän yhteydessä. Tärkeä aihe visuaalisessa kulttuurissamme.

Språktuppen-puheenvuorossa Jan Hellgren taas pohtii, miksi kirjoittaminen saa selvästi vä-

hemmän huomiota kuin lukeminen tai matemaatiikka.

Edellisessä numerossa kerroimme, että tämän vuoden Aapiskukko-palkinnon saa FaktabaariEDU ja lupasimme palata Faktabaarin pariin tässä lehdessä. Päätoimittaja haastatteli Kari Kivistä Faktabaarin toiminnasta ja tulevaisuuden suunnitelmista. Haastattelussa Kivinen pohtii muun muassa digitaalisen informaatiolukutaidon merkitystä nykymaailmassa – miksi se on niin tärkeää?

Moni FinRAN jäsen oli lokakuussa mukana Baltic Sea Conference on Literacy -konferenssissa Tallinnassa. Jäsenemme Pirjo Laatikainen ja puheenjohtajamme Susanna Mononen kertovat meille konferenssikuulumisia ja pohtivat, mitä opettaja sai lukutaitokonferenssista. Tarja Strandén puolestaan kertoo, millaista toimintaa Turun seudun äidinkielen opettajilla on Turun kirjamesuilla. Saisiko tästä ideoita myös Jyväskylän ja Helsingin kirjamesuille ja muihin vastaaviin tapahtumiin?

Lehden lopuksi kerromme, mitä FinRassa tapahtuu. Antoisia lukuhetkiä!

Toimituskunta

Oppimisen tuki uudistuu – myös lukutaidon tukemisessa

Oppimisen tuki uudistuu **elokuussa 2025**. Monelle on herännyt kysymyksiä ja huolta siitä, miten turvaamme lukutaidon kehittymisen ja tukemisen jatkossa.

Oppimisen tuen uudistuksessa johtavana ajatuksena on, että tuki tuodaan entistä enemmän omaan luokkaan ja opetusryhmään sekä jokaiselle oppitunnille. Oma luokanopettaja/aineenopettaja on keskeisessä asemassa tuen järjestämisessä. Opetuksen järjestäjän on huolehdittava **oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä** esi- ja perusopetuksessa. Tämä tarkoittaa vaatimusta opetusryhmien muodostamisesta siten, että opetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa. Opetuksen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä ovat myös oppilaiden erilaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottava opetuksen järjestäminen ja sopiva pedagogiikka, joka sisältää mm. eriyttämistä. Oppimisen edellytyksiä tukeviin opetusjärjestelyihin kuuluvat myös kielitietoinen opetus ja koulunkäynninavustajien (ohjaajien) hyödyntäminen oppilaiden koulunkäynnin ja opetuksen osallistumisen tukena.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jo opetusryhmien muodostamisessa on otettava huomioon oppilaiden tarpeet ja oppimisedellytykset, myös lukutaidossa. Alakoulussa käytetään usein jakotunteja juuri äidinkielen ja lukitaitojen varmistamiseen. Äidinkieli on myös niitä oppiaineita, joiden palkittamisesta on hyötyä kaikissa ikäryhmissä. Palkitus mahdollistaa osaltaan joustavia ryhmittelyjä ja samanaikais- ja yhteisopettajuutta. Ryhmittelyjä voidaan tehdä paitsi taitojen, myös vaikkapa mieluisten työtapojen mukaisesti. Joku opiskelee äidinkieltä mie-

luiten opettajajohtoisesti ja toinen taas vaikkapa draaman avulla.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt nivoutuvat tiiviisti koulun toimintakulttuuriin. Monissa kunnissa ja kouluissa on jo ollutkin painopisteenä lukutaito, eikä tämä painotus katoa mihinkään, vaan lukutaitoa voidaan edelleen vahvistaa osana koulun toimintakulttuuria – se on mielestäni keskeinen osa oppimista tukevia opetusjärjestelyjä.

Nykypäivän suomalaisessa koulussa kielitietoinen opetus on jo osin tuttua. Kielitietoisessa opetuksessa huomioidaan kielen merkitys kaikessa opetuksessa ja avataan eri oppiaineiden ja tiedonalojen kieltä. Kielitietoisesta oppitunnin aluksi määritellään oppitunnin keskeiset käsitteet, jotka oppilas voi kääntää omalle kielelleen. Oppitunnin aiheena voi olla vaikkapa vuodenajat, jolloin keskeisiä käsitteitä ovat mm. aurinko, maapallon akseli, pohjoinen ja eteläinen pallopuolisko ja neljä vuodenaikaa. Oppilaat voivat yrittää päätellä näiden käsitteiden merkityksiä aiemman tiedon perusteella tai muiden oppilaiden kanssa yhdessä. Kielitietoisessa opetuksessa kieli on tärkeä osa kaikkia oppiaineita ja jokainen opettaja on kielitaidon opettaja. Äidinkielen tunnilla keskeiset käsitteet voisivat olla vaikka juonikaavion sanoja mm. tapahtumapaikka, henkilöt, juoni. Ne auttavat oppilasta hahmottamaan luettavaa tekstiä ja näin lisäävät myös motivaatiota.

Tuen uudistuksessa **ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla** tarkoitetaan kaikkia oppilaita koskevia järjestelyjä, joita tarjotaan ryhmäkohtaisesti lukuvuoden ajan osana koulun perustoimintaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat yleinen tukiopeetus, opetuskielen tukiopeetus ja erityisopettajan opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisessa opettajien tulee tehdä suunnitelmallista yhteistyötä, ja näitä tukimuotoja voidaan tarjota erilaisin joustavin ryhmittelyin. Tukiopeutusta, joka voi olla yleistä tai oppimisvaikeuksiin kohdentuvaa tukiopeutusta, voi oma opettaja pitää entiseen tapaan oppituntien ulkopuolella tai toinen opettaja voi pitää sitä ko. oppituntin aikana. Toki oppituntin aikaisen tukiopeutuksen ajankohta on suunniteltava huolella, jotta tukiopeetus ei aiheuta oppiaineesta jälkeen jäämistä ja siten lisätukiopeutuksen tarvetta. Ehkä sopiva hetki tukiopeutukseen voisi olla vaikka silloin, kun muut menevät eteenpäin syventäviin ja soveltaviin asioihin ja osa oppilaista tarvitsee vielä perusasioiden kertaamista.

Opetuskielen tukiopeutuksessa tuetaan **oppiaineen opetuskielen hallintaa**. Jos kielitietoisella oppitunnilla määritellään ja konkretisoidaan keskeiset oppitunnin käsitteet, opetuskielen tukiopeutuksella rakennetaan sanastoa laajemmaksi vaikkapa kirjallisuuden lajeilla. Opetuskielen tukiopeetus tukee eri oppiaineiden tekstien lukemisessa, niiden ymmärtämisessä ja tulkitsemisessa sekä omassa tuottamisessa. Opetus kohdistuu oppiaineen kieleen ja sisältöön samaan aikaan. Opetuskielen tukiopeutusta voidaan antaa työjärjestyksen mukaisten oppituntien aikana samanaikais- ja yhteisopetuksena tai pienemmässä ryhmässä, jolloin opetuskielen tukiopeutusta tarvitsevat oppilaat voivat olla eri tilassa toisen opettajan kanssa. Opetuskielen tukiopeutusta voidaan antaa myös oppituntien ulkopuolella. Opetuskielen tukiopeutusta antaa

ensisijaisesti opetusryhmästä vastuussa oleva luokan- tai aineenopettaja. On huomattava, että opetuskielen tukiopeetus on eri asia kuin S2-opetus, joka on oma oppimääränsä ja jonka tarkoituksena on rakentaa suomen kielen taitoa kokonaisuutena.

Erityisopettajan opetus muun opetuksen yhteydessä kohdistuu tietyn ryhmän, ei yksilön, tarpeisiin ja on tilapäistä. Erityisopettaja voi harjoitella pienen ryhmän kanssa lukitaitoja samassa luokkatilassa muiden kanssa tai siirtyä pienen ryhmän kanssa eri tilaan – äidinkielenkin tunnilla. Erityisopettaja voi olla myös ohjaamassa vaikkapa biologian tunnilla lukioppilaiden tiedonhakuja, luetun ymmärtämistä tai tekstin rakentamista. Toivon, että erityisopettajan opetus muun opetuksen yhteydessä tuo yhä enemmän etuja ja mahdollisuuksia yhteissuunnitteluun ja -opettajuuteen ja yhteisestä työstä tulee tavallinen toimintatapa ja siihen luodaan myös rakenteita yhä useammalle koululle. Uskon, että moni, joka on saanut tehdä yhteisopettajuutta, haluaisi tehdä sitä enemmänkin.

Tuen uudistuksessa mainitaan erikseen erityisopettajan konsultaatio, joka kohdentuu kyseisen luokan tai ryhmän kanssa toimiville opettajille ja muulle henkilöstölle ja konsultaatiota voi käyttää myös lukutaidon tukemisen miettimiseen, suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Tuen uudistuksessa **oppilaskohtaiset tukitoimet** ovat vahvimpia tukitoimia, joita ovat erityisopettajan yksilökohtainen tuki alle puolella oppitunneista, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan tuki yli puolet oppiaineen oppitunneista ja erityisluokkaopetus, jossa oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä on erityisluokassa. Nämä tulevat kysymykseen, jos oppilaalla on erittäin haastava lukuvaikeus tai kehityksellinen kielihäiriö tai lukutaidon haasteiden lisäksi oppilaalla on laajoja muita oppimisen tai olemisen haasteita.

Elisa Hurmerinta

Kirjoittaja on äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori ja Sipoon kunnan lukutaitostrategia-hankkeen koordinaattori.

Kuva: Teemu Hurmerinta

Mietitään vielä tuen uudistusta kuvitteellisen oppilaan tapauksessa. Ollilla on ollut alusta alkaen haasteita lukutaidossa. Nyt yläkouluun siirryttäessä oppimisen edellytyksiä tukevissa opetusjärjestelyissä on mietittävä Ollin opetusryhmää ja sitä, voidaanko käyttää joustavaa ryhmittelyä vaikkapa palkituksen kautta, jotta Olli saa ainakin osin riittävän pienen opetusryhmän. Ehkä ohjaaja voi olla joskus Ollin ryhmässä tukemassa osallistumista ja oppimista äidinkielen tunneilla. Ollin ja muidenkin oppilaiden opiskelua pitää eriyttää niin, että lukutaidon perusharjoittelua tulee riittävästi, mutta osin Olli voi käyttää lukutaitoa kompensoivia keinoja, vaikkapa äänikirjoja. Äidinkielen opettaja ja erityisopettaja voivat neuvotella yhdessä Ollin lukemisen tukemisesta oppitunneilla.

Ryhmäkohtaisissa tukimuodoissa Olli saa tukiopetusta äidinkielessä ja myös tarvittaessa äidinkielen käsitteissä ja sanastossa äidinkielen opettajalta. **Erityisopettajan** antaa Ollille opetusta äidinkielen tunneilla ja satunnaisesti pienryhmässä.

Oppilaskohtaisiin tukitoimiin siirrytään arvon, suunnitelman ja päätöksen kautta. Erityisopettaja opettaa säännöllisesti alle puolet äidinkielen oppitunneista pienryhmässä antaen juuri Ollille kohdennettua lukiopetusta, kun taas Olli voi olla ison ryhmän mukana äidinkielen tunneilla esimerkiksi kulttuurin ja vuorovaikutuksen osuuksissa. Äidinkielen opettajalla on tässä tapauksessa päävastuu Ollin arvioinnista.

Mikäli nämäkään eivät auta, äidinkielenopettajan kelpoisuuden omaava erityisopettaja tai erityisluokanopettaja voi opettaa Ollille yli puolet äidinkielen tunneista pienryhmässä. Tällöin erityisopettaja vastaa pääosin arvioinnista. Mikäli Olli ei pysty oman ikäluokan keskeisiin ta-

voitteisiin äidinkielessä missään määrin, on käytössä vielä oppiaineen oppimäärän rajaaminen, jolloin Olli opiskelee äidinkieltä omin tavoittein keskittyen vaikkapa peruslukutaidon haltuun ottamiseen.

Lukutaiton merkitystä pidetään edelleen tärkeänä. Muun muassa hallitusohjelmassa mainitaan keskeisenä tavoitteena panostus perustaitojen oppimiseen. Hallitus kasvattaa perusopetuksen vähimmäistuntimäärää 2 vuosiviikkotunnilla, jotka suunnataan alakoulun 1.–2. vuosiluokilla luku-, kirjoitus- ja laskutaidon parantamiseen sekä yhdellä vuosiviikkotunnilla äidinkieleen jollain luokalla 3.–6. Tämän vuosiviikkotunnin kohdan opetuksen järjestäjä voi päättää. Tavoitteena on varmistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle riittävät perustaidot, joilla pärjää koulussa ja jatko-opinnoissa.

Siis ensin tehdään ryhmässä kaikki mahdollinen, jolla tuetaan lukutaitoa ja kiinnostusta ja innostusta kieleen ja lukemiseen. Ryhmässä oppilas saa tarvitsemaansa tukea eriytetyn ja kielitietoisien opetuksen ja tukiopetuksen avulla. Yksilöllistä tukea lukemiseensa oppilas saa entiseen tapaan erityisopettajan luona jaksoittain, suurelta osin tai suurimman osan oppitunneista tarpeidensa mukaisesti. Kaikkien uudistettujen tukimuotojen ei tarvitse olla heti syksyllä valmiina, vaan nyt on mahdollisuus lähteä kokeilemaan ja rakentamaan uusia tuen muotoja yhdessä kollegoiden kanssa. Seurataan oppimista tukevien opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteutumista, riittävyttä ja vaikuttavuutta rauhassa ja tarvittaessa kohdennetaan ja kehitetään tukea ja aloitetaan vähitellen myös uusien oppilaskohtaisten tukitoimien rakentamista tulevan lukuvuoden aikana.

Sipoon lukutaitostrategia: Parempaa lukutaitoa koulun, kodin ja kirjaston yhteistyöllä

Sipoossa on otettu käyttöön syksyllä 2025 paikallinen lukutaitostrategia. Tavoitteena on tarjota kaikille esi- ja perusopetuksen oppilaille tukea sujuvan lukutaidon kehittämiseen omalla äidinkielellään, taata aiempaa tasa-arvoisempi pääsy kirjastopalveluiden äärelle ja lisätä lukemista vapaa-ajalla.

ASIASANAT: paikallinen lukutaitostrategia, lukutaito

Lukutaito on tasa-arvokysymys

Hankkeen tavoitteena on luoda yhdenvertaiset mahdollisuudet saavuttaa hyvä lukutaito lähtökohdista riippumatta. Sipoossa halutaan luoda tasa-arvoisemmat mahdollisuudet lukutaidon oppimiseen varhaiskasvatuksesta perusopetuksen loppuun.

Sipoon lukutaitostrategian tavoitteena on, että jokainen koulu ja luokka saa yhtä paljon kirjastopalveluita. Ruotsinkielinen kirjastonhoitaja ja suomenkielinen kirjastopedagogi ovat olleet alusta asti mukana kehittämässä strategiaa ja laatineet kirjavinkkausmateriaalit yhdessä hanketyöntekijöiden kanssa. Haluamme tarjota ajankohtaista ja eri tasoille lukijoille sopivaa kirjallisuutta, jotta jokainen voi kokea onnistumisen elämyksiä kirjojen parissa.

Lukutaitostrategian puitteissa esiopetukseen on hankittu kiertävät eteiskirjastot, jotka helpottavat iltasatukirjan lainaamista kotiin luettavaksi. Perusopetuksessa toteutetaan jokaisella vuosiluokalla koulun, kodin ja kirjaston yhteistyötä lukutaitoprojekti, joka tähtää lukutaidon kehittämiseen ja lukemisen määrän lisäämiseen.

4. lk Näin luet tietotekstiä

Vuosittaiset lukutaitoprojektit

Perusopetuksen puolella jokainen luokka saa vuosittain kirjavinkkauksen tai kirjakassit, jotka ovat osa valmiiksi laadittua pedagogista materiaalia. Pedagogiset materiaalit on tehty niin, että ne voidaan ottaa opetuskäyttöön sellaisenaan. Projektit kehittävät ikätasolle keskeisiä lukutaidon osa-alueita. Ensimmäisestä luokasta kolmanteen luokkaan keskitytään teknisen lukutaidon vahvistamiseen: lukusuvuuteen, lukunopeuteen ja lukemisen virheettömyyteen:

1. lk Lukuhaasteesta vauhtia lukemiseen koulussa ja kotona!
2. lk Yhdessä ääneen lukemisen menetelmät luokkaan ja kotiin
3. lk Saduista lukuteatteriesityksiä

Neljännestä luokasta eteenpäin painopiste siirtyy luetun ymmärtämiseen ja lukustrategioiden **hallintaan**:

Sipoon lukutaitostrategia

Luodaan tasa-arvoiset mahdollisuudet hyvän lukutaidon oppimiseen kodin, kirjaston ja koulun yhteistyönä.

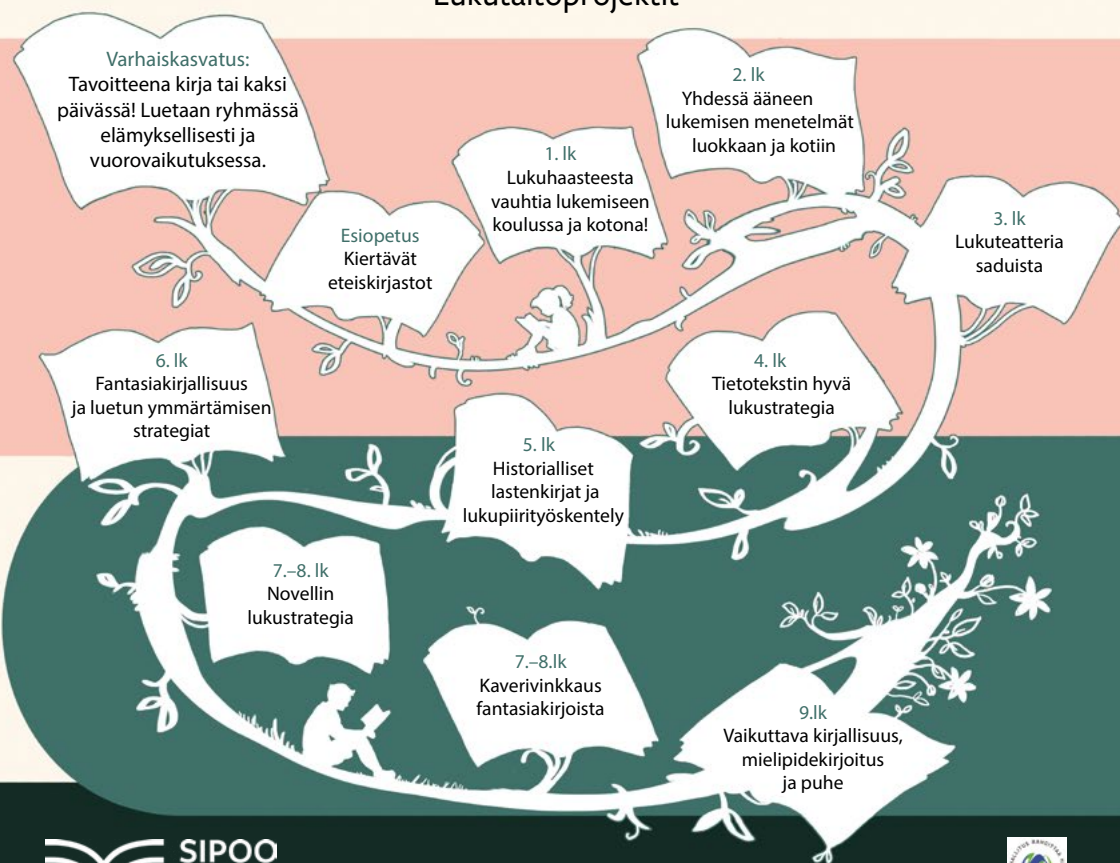
Lukuläksyistä vauhtia lukemiseen! Luetaan ja keskustellaan kirjoista yhdessä.

Monipuolista pedagogiikkaa ja joustavia ryhmittelyjä. Lukutaidon kehittäjä-opettajien verkosto.

Kirjaston vuosikello: Kirjavinkkaus tai kirjakassit joka luokkaan, joka vuosi.

Lukutaitoprojektit

5. lk Historialliset lastenkirjat ja lukupiirityöskentely
6. lk Fantasiakirjallisuus ja luetun ymmärtämisen strategiat
- 7.-8. lk Kaverivinkkaus fantasiakirjoista
- 7.-8. lk Novellin lukustrategia
9. lk Vaikuttava kirjallisuus, mielipidekirjoitus ja puhe

Tavoitteena on, että vuosittaiset **lukutaitointerventiot** antavat opettajille uusia ideoita lukutaidon opetukseen ja sitouttavat vanhempia **lukutaitotyöhön**.

Perustaitojen vahvistaminen

Vuosittaisiin lukutaitoprojekteihin on rakennettu sisään oppimista tukevia järjestelyjä: eriyttämistä, joustavaa ryhmittelyä ja samanaikaisopetusta, jossa erityisopettaja toimii luokanopettajan tai aineenopettajan työparina. Oppilaiden on mahdollista työskennellä pienemmässä ryhmässä, lukea helppolukuisia kirjoja tai selkokirjoja sekä työskennellä tuetusti opettajan johdolla.

Lukutaitoprojektit mallintavat tuen uudistuksen henkeä ja auttavat kokemuksen kautta hahmottamaan, millaisia erilaisia muotoja yhteisopettajuus voi luokassa saada, kun tavoitteena on kehittää oppilaiden lukutaitoa.

Kodit mukaan lukutaitotyöhön

Sipoossa kutsumme kodit mukaan lukutaitotyöhön vanhempainilloissa tarjoamalla tietoa lukemisen merkityksestä ja lukemaan innostamisen keinoista. Vanhempainiltojen materiaaleja laaditaan räätälöidysti eri-ikäisille lukijoille. Lisäksi jokainen projekti sisältää kotona tehtävän osuuden, jossa vanhempi ja lapsi lukevat yhdessä, vierailevat kirjastossa tai keskustelevat lapsen lukemasta kirjasta.

Lukevan aikuisen malli on tärkeä viesti lapselle tai nuorelle, joten koteja kannustetaan lukemaan yhdessä lapsen kanssa.

Kotitehtävät perustuvat valmiisiin tulostettuihin monisteisiin, jotta niiden jakaminen koteihin olisi opettajalle mahdollisimman vaivatonta.

Vuosittaisen lukutaitoprojektin kotitehtävä:

Esiopetus: Lainataan iltasatu eteiskirjastosta

1. lk: Iltasatukirja kotiin luettavaksi ja lukuhaaste
2. lk: Yhdessä ääneen lukemisen menetelmät
3. lk: Täydellisen kirjan metsästys -kirjastovie-railu
4. lk: Tietokirjan lukeminen yhdessä
5. lk: Keskustellaan kotona kirjoista
6. lk: Vanhemman ja lapsen yhteinen lukuhaaste kotiin!
- 7.-8. lk: Keskustellaan novellista kotona
- 7.-8. lk: Kirjavinkkaus kotona
9. lk: Etsitään kirjan aiheeseen liittyvä uutinen ja keskustellaan siitä

Strategia tavoittaa kaikki lapset ja nuoret

Lukutaitostrategian projekteja on pilotoitu keväällä 2025 sekä suomenkielisissä että ruotsinkielisissä kouluissa ja esiopetuksen yksiköissä. Lukuvuonna 2025-2026 jokainen kunnan esiopetuksen ja perusopetuksen ryhmä osallistuu yhteen lukuprojektiin.

Lukutaitostrategia on tiivistänyt koulujen, varhaiskasvatuksen ja kirjaston yhteistyötä. Olemme rakentaneet toimintamallin, jolla varmistetaan, että kaikki ryhmät osallistuvat kirjavinkkauksiin.

Veera Kivijärvi-Lehonen

Kirjoittaja on väitöskirjatutkija Itä-Suomen yliopistossa ja pedagoginen asiantuntija Saavutettavuuskirjasto Celiassa

Omakuva

Varhaiskasvatuksen puolella avainhenkilöitä ovat päiväkodin johtajat, jotka huolehtivat strategiaan kuuluvien vanhempainiltojen ja eteiskirjastojen käytöstä omassa yksikössään. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lukea kirja tai kaksi päivässä elämyksellisesti ja vuorovaikutuksessa. Logistiikan sujuvuudesta huolehtivat kunnan kuljetuspalvelut, jotka kuljettavat eteiskirjastohyllyjä ja kirjoja kirjaston ja esiopetuksen yksiköiden välillä.

Perusopetuksessa Sipoon kunta on perustanut uuden erilliskorvattavan lukutaidon kehittäjäopettajan vastuutehtävän. Kehittäjäopettajat muodostavat verkoston, jonka tehtävä on kehittää strategiaa ja jalkauttaa se omiin vastuuyksiköihinsä. Sipoo on kaksikielinen kunta, jossa yksiköiden koko vaihtelee pienistä kyläkouluista suuriin yhtenäiskouluihin. Se tarkoittaa, että ryhmien haasteet ja tarpeet ovat hyvin heterogeenisiä. Kehittäjäopettajat pystyvät tuomaan omien yksiköidensä erityispiirteet ja -tarpeet esiin, jotta käytännön työstä tehdään opettajille mahdollisimman helppoa ja sujuvaa.

Kunta investoi lukutaitostrategiaan huolehtimalla, että kyläkoulujen oppilaille järjestetään keskitetysti kuljetukset kirjastolle, mikäli projekti sitä vaatii. Toisaalta kunnan kuljetuspalvelut voivat kuljettaa kyläkoululle sekä kirjaston kirjavinkkarin että kirjakassit. Myös kirjastoautoa hyödynnetään projekteihin kuuluvien kirjojen kuljettamisessa.

Lukutaitostrategia on rakennettu mahdollisimman kustannustehokkaaksi, koska kunta rahoittaa sen itse. Hankerahoitusta käytetään vain kehittämistyöhön. Tällä taataan, että lukutaitostrategia jää käyttöön, vaikka hankerahoitus päättyy.

Lukutaitostrategian vastaanotto

Syksyllä 2025 lukutaitostrategian käyttöönotto aloitettiin kunnan yhteisessä vesossa elokuussa. Opettajille tarjottiin koulutusta lukemaan opettamisen tekniikoista eri oppiaineissa sekä mahdollisuus ideoida vuosiluokkaprojektien toteutusta yhdessä eri koulujen saman vuosiluokan tai oppiaineen opettajien kanssa. Strategian toimenpiteet otettiin kiitoksin positiivisesti vastaan. Lukemisen lisääminen ja lukutaidon parantaminen ovat tavoitteita, jotka koko opettajakunta laajasti jakaa.

Kouluissa vuosiluokkakohtaiset projektit tuntavat herättävän innostusta sekä oppilaissa että opettajissa. Kentältä kuulemme viestiä, että projekti on päätetty tehdä lukuvuoden aikana useampaan kertaan tai toistaa eri versiona, koska se on koettu niin onnistuneeksi.

Pilotointivaiheessa myös vanhemmat sitoutuivat kiittävästi suorittamaan strategiaan kuuluvia kotitehtäviä. Laajempia kokemuksia saamme tämän ensimmäisen lukuvuoden jälkeen.

Jo heti alkusyksystä kävi ilmi, että kehittäjäopettajien verkoston ja kirjaston yhteistyö on avainasemassa strategian jalkauttamisessa. Ensimmäisen syksyn aikana haasteet ovat koskeneet enimmäkseen sitä, miten aikatauluista kirjaston ja koulujen välillä saadaan sovittua mahdollisimman tehokkaasti, jotta volyymin kasvu ei kuormita kirjastopalveluita liikaa. Tähän löydettiin toimivia ratkaisuja esimerkiksi rakentamalla ajanvarauskalenteri kirjavinkkauksia ja kirjastokäyntejä varten.

Kaiken kaikkiaan Sipoon lukutaitostrategia on saanut häkellyttävän hyvän vastaanoton. Kodeissa, kouluissa ja kirjastolla todella jaetaan yhteinen tavoite – parempi lukutaito jokaiselle lapselle ja nuorelle.

Sanataide työkaluna moninaisen lukevan yhteisön rakentamisessa

Yhdessä lukeminen ja sanataide kehittävät kielellisiä taitoja ja innostavat lukemaan. Lisäksi sanataide yhteisöllisenä kirjallisuuskasvatuksen muotona tukee sosiaalisten taitojen, kuten yhteistyön ja toisten kuuntelemisen taitojen, kehittymistä. Sanataidetta voikin käyttää moninaisissa ryhmissä ja erilaisiin tuen tarpeisiin.

Lukemisen edistämistyössä katse kääntyy yhä useammin yksilöllisistä ominaisuuksista ja taidoista kohti yhteisöä. Muun muassa Opetushallituksen lukutaitostrategiassa (Opetushallitus, 2021) mainitaan, että lukemiseen innostamisessa on tärkeää luoda lukemisen yhteisöllistä kulttuuria. Lisäksi viimeaikaiset tutkimukset (ks. mm. Aerila ym., 2024) kannustavat toteuttamaan ryhmän keskinäiseen kommunikointiin ja luovaan yhteisölliseen työskentelyyn pyrkivää kirjallisuuskasvatusta. Näyttäisikin siltä, että lukemiseen innostamistyössä lukeminen nähdään yksilösuorituksen sijaan joukkuelajina – keino- na saada jokainen mukaan tutkimaan tarinaa, osana porukkaa. Tässä artikkelissa kuvaan yhteisöllisen sanataidepedagogiikan hyötyjä moninaisissa ryhmissä ja erilaiset tuen tarpeet huomioiden. Sanataide on luovaa kielellistä ilmaisua muun muassa kirjoittaen, kertoen, kuvittaen tai leikkien. Sanataiteen tavoitteena on sekä innostaa lukemaan että itse tuottamaan tarinoita. Sanataidetta voi harrastaa sanataidekouluissa osana taiteen perusopetusta, mutta se on mainittu myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, jossa sanataidetta ohjataan tekemään kirjallisuutta tulkitsemalla ja kirjoittamalla (Opetushallitus, 2014).

Tämän artikkelin havainnot pohjautuvat tekeillä olevaan erityispedagogiikan alan väitöskir-

jaani, jossa tarkastelen sanataiteen käyttöä moninaisten oppijoiden opetuksessa sekä menetelmän hyötyjä kielellisille ja sosioemotionaalisille taidoille. Toteutin syksyllä 2024 väitöskirjan osatutkimuksena sanataideintervention neljässä (kolme interventioryhmää ja yksi verrokkiryhmä) erityisen tuen ryhmässä. Oppilaat olivat iältään 8–10-vuotiaita ja kävivät 3. ja 4. luokkia. Intervention tarkoituksena oli tukea oppilaiden kielen käytön taitoja, kirjoittamista sekä sosioemotionaalisia taitoja. Tunteja järjestettiin yhteensä viisitoista jokaisessa interventioon osallistuneessa ryhmässä syyslukukauden aikana. Jokaisella sanataidetunnilla luettiin kuvakirja dialogisen lukemisen menetelmällä, ja lukemisen jälkeen kirjan sosiaalisia ja emotionaalisia teemoja työstiin sanataideharjoitusten muodossa. En esittele tutkimuksen vielä julkaisemattomia tuloksia erityisen tarkasti tässä artikkelissa. Sen sijaan kuvaan intervention pedagogisia lähtökohtia esimerkkien avulla. Tässä esiteltävän sanataidepedagogiikan konteksti on luokkamuotoinen erityisopetus, mutta lähestymistavat ja harjoitteet sopivat moninaisiin ryhmiin ja tuen tarpeisiin oikein hyvin.

Luova, yhteisöllinen lukeminen

Kirjan lukeminen voi olla luova, yhteisöllinen ja varsin vahvastiin tuettu prosessi. Käytän yhtei-

söllisessä lukemisessa alakoululaisten kanssa lähes aina kuvakirjoja, koska kuvitus ja teksti tarjoavat yhdessä inspiroivan, osiensa summaa suuremman mahdollisuuden ymmärtää ja tulkit- ta kirjojen sisältöjä. Suomessa pidetään usein kiirettä kuvakirjoista helppolukuisiin kirjoihin siirtymisessä, vaikka kuvakirjat voivat toimia sekä antoisia lukukokemuksina että mainiona lukutaidon tukena myös alkuluokkien jälkeen (Heikkilä-Halttunen, 2025). Kasvattajat kenties pelkäävät kuvakirjojen tuntuvan koululaisista lapsellisilta. Suomessa julkaistaan kuitenkin laa- dukkaita ja teemoiltaan syviä lasten kuvakirjoja, joita monen ikäiset lapset tulkitsevat ilolla, kun saavat siihen mahdollisuuden.

Tutkimuksessa hyödyntämäni sanataidepe- dagogiikan keskeisenä elementtinä oli dialogi- nen lukeminen. Dialogisessa lukemisessa yh- dessä luettavaa kirjaa tulkitaan jo lukuprosessin aikana siten, että opettaja kysyy erilaisia kirjaan liittyviä kysymyksiä kannustaen oppilaita aktiivi- seen vuorovaikutukseen. Dialogista lukemista on tutkittu runsaasti kielellisten taitojen tukemisen näkökulmasta, ja sillä on todettu olevan myön- teisiä vaikutuksia niin suullisiin kommunikointi- taitoihin kuin lukutaidon eri osa-alueisiin (ks. mm. Towson ym., 2024). Luettavan kirjan tulkit- seminen jo lukemisen aikana voi auttaa oppilaita hahmottamaan kirjan keskeisiä tapahtumia ja si- sältöjä erityisesti silloin, jos heillä on vaikeuksia luettun ymmärtämisessä tai lukemiseen keskitty- misessä. Dialoginen lukeminen tarjoaa luovan ja osallistavan tavan käsitellä kirjallisuutta vilkkais- sakin ryhmissä: mahdollisuus jakaa omia aja- tuksia lukemisen lomassa voi sitouttaa oppilaita tarinan seuraamiseen tehokkaammin kuin yksin tapahtuva lukeminen.

Menetelmä tukee myös kuuntelemisen ja toisten tulkintojen kommentoimisen harjoittelua. Esimerkiksi toisen näkemyksen reflektointia voi- daan harjoitella suunnitelmallisesti dialogisen

lukemisen avulla. Lisäksi menetelmä edistää lu- kutaitoa monipuolisesti: valkotaululle heijastet- tuna ja ääneen luettuna tekstiä on mahdollista seurata silmillä ja kuunnella korvilla. Opettaja voi vielä lukutikulla korostaa, missä kohdassa tekstiä ollaan menossa. Luetun ymmärtämistä puolestaan tukee se, että kirjan juonenkäntei- siin ja teemoihin pysähdytään yhdessä ja niitä pohditaan aktiivisesti.

Tutkimuksessani käytin dialogisessa luke- misessa esimerkiksi Tove Appelgrenin kirjaa *Vesta-Linnea ja kaverit*, jossa käsitellään koke- musta siitä, miltä tuntuu, kun jää ulkopuoliseksi kavereiden viikonloppusuunnitelmista. Kirjassa Vesta-Linnea kokee monia tunteita miellyttäväs- tä odotuksesta turhautumiseen, pettymykseen ja suruun. Teoksessa lasten sosiaaliset suhteet esitellään lapsille tunnistettavina, ja tarina he- rättikin oppilaissa paljon ajatuksia. Kirja luettiin ryhmässä dialogisen lukemisen menetelmällä siten, että lukemisen aikana kiinnitin oppilaiden huomion kirjan sosiaalisiin ja emotionaalisiin sisältöihin, ja pyysin heitä tulkitsemaan kirjan tekstejä ja kuvia tunteiden ja sosiaalisten tilan- teiden näkökulmista.

Dialogisen lukemisen avulla Vesta-Linnean kohtaamat tilanteet ja niiden herättämät tunteet pystyttiin kiinnittämään kirjan tapahtumiin. Kir- jassa oli esimerkiksi kohta, jossa Vesta-Linnea saa vihdoon odottamansa viestin kaveriltaan, jon- ka kanssa hänellä oli viikonloppusuunnitelmia. Suunnitelmien toteuttamisen sijaan kaveri kui- tenkin kertoi viettävänsä mukavaa viikonloppua jonkun muun kanssa. Oppilaat kommentoivat, että Vesta-Linnean kielteiset tunteet ja niiden il- maisut, kuten kiukku ja kiukuttelu sekä suru ja lohdun tarve tuntuivat heistä tunnistettavilta. He kokivat, että voisivat itsekkin tuntea samoin, jos olisivat vastaavissa tilanteessa. Näiden havain- tojen kautta päästiin harjoittelemaan sekä ta- pahtumien syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä

että sitä, miten erilaiset tunteet voivat toimia ta- pahtumien katalysaattoreina – niin kirjan maail- massa kuin oikeassa elämässäkin.

Luovaa lukemista seuraa luova tuottaminen

Lukemisen ja kirjoittamisen yhteyden korosta- minen ei ainoastaan rakenna sitoutuneempaa suhdetta tekstien lukemiseen ja kirjoittamiseen vaan myös edistää sekä teknistä lukutaitoa että luettun ymmärtämistä (ks. mm. Quinn & Traga Philippakos, 2023). Kirjallisuuslähtöisen sa- nataidepedagogiikan (ks. Anttonen & Inkala, 2023) ytimessä onkin oppilaan oma aktiivinen kirjan tulkitseminen esimerkiksi kirjoittamalla, kuvittamalla, leikkimällä tai suullisesti tarinaa kertoen. Aktiiviset, luovat menetelmät avaavat kirjan keskeisiä teemoja tarjoamalla lapsille mahdollisuuden kerrata tarinoiden tapahtumia ja luoda niistä omia tulkintojaan. Luovat kirjal- lisuuden käsittelyn menetelmät mahdollistavat tiiviimmän suhteen luomisen sekä lukemiseen että kirjassa käsiteltyihin teemoihin, koska luovaa tuottamista on vaikea toteuttaa ilman omakohtaista aiheen pohtimista. Sellaiset luo- vat kirjojen käsittelyn menetelmät, jotka toteu- tetaan pienryhmissä tai koko ryhmän kesken, harjaannuttavat myös yhteistyötaitoja ja toisten kuuntelemisen taitoja. (Ks. Kivijärvi-Lehonen ym. 2025.)

Kun oppilaiden kanssa oli luettu *Vesta-Lin- nea ja kaverit* -kirja, oppilaat saivat tehtäväk- si kirjoittaa ohjeita Vesta-Linnealle hankaliin tilanteisiin kavereiden kanssa. Oppilaat saivat myös kirjoittaa, mitä itse tekisivät, jos huomai- sivat, että kaveri tarvitsisi tukea hankalissa so- siaalisissa tilanteissa. Oppilaat saivat keskus- tella keskenään ja näin rakentaa yhteisöllisesti ikään kuin manuaalia haastaviin kaveritilantei- siin. Muun muassa seuraavia ohjeita kirjattiin ylös:

- **Mennä sen kylään**
- **kutsua sen ulos leikkimään**
- **Ole kiva kaveri**
- **Aikuinen auttaa jos on huono olla. Mennä si- littää kissoja. Rauhoittua**
- **Sanoa pikkusiskolle**
- **lohduttaa**

 Mennä kertomaan opettajalle. Sopia riitä keskenään.

Koska tutkimukseen osallistuneilla oppilailla oli tuen tarvetta lukemisessa ja kirjoittamisessa, tehtävää ei toteutettu hiljaisuudessa omaa teks- tiä tuottaen, vaan oppilaita kannustettiin juttele- maan keskenään tehtävän sisällöstä. Mahdolli- suus keskustella teemoista suullisesti täydensi oppilaiden käsitystä siitä, kuinka kannattaa toi- mia haastavissa kaveritilanteissa. Tämän saattoi päätellä siitä, että jokaisella oppilaalla oli tunnin lopuksi kerrottavanaan ainakin yksi neuvo, jonka he antaisivat silloin, kun kavereiden kanssa on hankaluuksia. Oppilaat myös tuntuivat eläytyvän Vesta-Linnean ahdinkoon, koska he keskuste- luissaan asettuivat puolustamaan Vesta-Linneaa epäreiluna pitämässään tilanteessa. Oli ilo huo- mata, kuinka kirjan hahmoon samaistuminen kirvoitti oppilaissa runsaasti ajatuksia siitä, kuin- ka olla hyvä kaveri toisille sekä tarkastelemaan kaverisuhteissa pettymyksen kokeneen (fiktiivi- sen) vertaisen kokemusta empaattisesti.

Sanataidetta moninaisesti ryhmiin

Voidaan ajatella, että yhdessä lukemista ja yhtei- söllistä tarinoiden luovaa käsittelyä, eli sanatai- detta yhdistävät oppitunnit lyövät lukemattomia karpäsiä yhdellä iskulla: samalla tunnilla luku- ja kirjoitustaidot harjaantuvat, kielellisen kommu- nikoinnin taidot kohenevat ja yhteistyötaidot saa- vat vahvistusta. Yhteisöllinen työskentely kirjojen

Emma Takkinen

Työskentelee Kangasalla suomen kielien ja kirjallisuuden opettajana sekä s2-opettajana

Omakuva

äärellä tarjoaa paljon mahdollisuuksia harjoitella lukutaidon lisäksi perusopetuksen opetussuunnitelman (Opetushallitus, 2014) mukaisesti tunte- ja vuorovaikutustaitoja sekä sosiaalisia taitoja.

Sanataidetunnit voivat auttaa rakentamaan yhteisöllistä lukemisen kulttuuria ryhmiin, joissa on erilaisia tuen tarpeita. Esimerkiksi dialogisen lukemisen menetelmä pitää kaikki oppilaat mukana tarinan lukemisessa ja tulkinnassa. Menetelmä kannattelee moninaisia lukijoita, koska siinä yhdistyy silmillä ja korvilla lukeminen sekä tarinan aktiivinen prosessoiminen jo lukemisen aikana. Sanataideharjoitteet antavat luovuudelle tilaa, ja luova toiminta voi sitouttaa tarinoiden tulkittamiseen mukaan myös oppilaat, jotka tavallisesti vastaustavat lukemista ja kirjoittamista. Mahdollisuus keskusteluun tai ryhmätyöskentelyyn luokkakavereiden kanssa voidaan ajatella osana luovaa prosessia. Itsenäisen kirjoittamisen aloittaminen on varmasti helpompaa, kun on saanut ensin suullisesti koota ajatuksiaan sekä kuulla muiden tulkintoja.

Haluan lopuksi suositella muutamaa erittäin hyvää lasten kuvakirjaa, joissa käsitellään sosiaalisia ja emotionaalisia teemoja lapsille samaistuttavilla tavoilla, ja joista saa kivoja sanataideharjoituksia. Maria Viljan teokset *Näkymätön reppu* (2022) ja *Villikissareppu* (2023) käsittelevät koskettavalla tavalla lapsen kokemaa kuormitusta. Kirjoja voi käyttää kuormituksen käsitteeseen tutustumisen apuna konkreettisella ja lapsille tunnistettavalla tavalla. Sanataidetunnilla oikeaan reppuun laitettiin lasten lapuille kirjoittamia asioita, jotka kuormittivat. Mitä enemmän kuormittavia asioita laitettiin reppuun, sitä painavammaksi se tuli! Kun reppuun laitettiin lasten kirjoittamia asioita, jotka helpottavat kuormitusta, reppua pystyi

jälleen kantamaan. Mila Teräksen kirjoittama ja Ilona Partasen kuvittama teos *Aurinkolinnut* on poikkeuksellisen värikäs ja näyttävä kirja. Eräs oppilas kuvaili, että sen lukeminen tuntui kuin katselisi hyvää lastenohjelmaa televisiossa. Tarina oli niin mukaansatempaava, että sen tapahtumia käytiin läpi vielä seuraavallakin kerralla – osittain varmasti hienon kuvituksen ansiosta, joka teki lukukokemuksesta erityisen elämyksellisen. Kirjan pohjalta kuvitettiin ja tarinoitiin. Lattialle levitettiin suuri paperi, jonka äärellä jokaiselle oppilaalle oli oma paikka. Oppilaat piirsivät jättipaperille satumaisen herkkupöydän sillä aikaa, kun sadutin yksitellen oppilailta pienet tarinat yksinäisyydestä. Upea herkkupöytä ripustettiin seinälle, ja tarinat luettiin tunnin päätteeksi ääneen.

Lähteet

- Aerila, J.-A., Kauppinen, M., Lähteelä, J. & Siipola, M. (2024). Integrating the Arts into Preschool Literacy Practices. *Young Children*, 79(1), s. 79–85.
- Anttonen, A. & Inkala, K. (2023). Kirjallisuuslähtöinen sanataide innostaa lukemaan, keksimään ja kirjoittamaan. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 14(1).
- Heikkilä-Halttunen, P. (2025). Lue lapselle kuvaa ja tarinaa. *Kuvakirja lapsen ja aikuisen arjessa*. Etana Editions.
- Kivijärvi-Lehonen, V., Vellonen, V., Holopainen, L., & Viljaranta, J. (2025). Teachers' perceptions of literature-based practices for primary school students in Finland. *Nordic Journal of Literacy Research* 11(1), s. 145–158.
- Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/9759297>
- Opetushallitus (2021). Kansallinen lukutaitostrategia 2030: Suomi on maailman monilukutaitoisin maa. https://www.opi.fi/sites/default/files/documents/kansallinen_lukutaitostrategia_2030_0.pdf
- Quinn, M. F., & Traga Philippakos, Z. A. (2023). Building a Bridge: Writing and reading connections in early childhood. *The Reading Teacher* 77(2), 260–267. <https://doi-org.ezproxy.uef.fi:2443/10.1002/trtr.2235>
- Towson, J.A., Macy, M., Abarca, D.L., Myers, K. & FitzPatrick, E. (2024). Examining teachers' use of dialogic reading strategies following a multiple component professional development intervention. *Early Childhood Education Journal* 52, 1751–1763. <https://doi-org.ezproxy.uef.fi:2443/10.1007/s10643-023-01526-3>

S2-opettajan ajatuksia kielitietoisesta pedagogiikasta

Syksy 2025 toi uusia tuulia perusopetukseen oppimisen tuen uudistuksen myötä. Tuen uudistus nosti puolestaan esiin kielitietoisuuden opetuksen tärkeyden. Työskentelykaupungissani Kangasalla kielitietoisuudesta haluttiin muistuttaa heti lukuvuoden alussa ennen oppilaiden saapumista.

Sain osakseni vaativan työtehtävän - puhua Kangasalan yläkoululle kielitietoisesta opetuksesta. Otin haasteen vastaan ja yritin parhaani mukaan perehtyä luentoihin, julkaisuihin ja haastatteluihin kielitietoisuuteen liittyen. Pureskelin teorian omaan suuhuni sopivaksi ja toin esiin mahdollisimman paljon käytännön esimerkkejä.

Kielitietoiseen opetukseen liittyen on löydetävissä kymmenittäin hyviä käytännön vinkkejä. Hyödynsin muutamia niistä itsekin valmistellesani esitystä opetushenkilöstölle: poimin valtaisasta aineistosta tärkeimpiä ydinasioita, selvensin avainsanat ja käytin käsitekarttoja. Esiintyessäni yritin puhua selvästi, konkreettisesti, toistaa ydinasioita ja hyödyntää äänenpainoja. Muutaman tehtävän avulla ohjasin opettajat keskustelemaan keskenään ja näin opettamaan toisiaan.

Sekä esitystä valmistellessani että itse esityksen aikana pidin kirkkaana mielessäni kohdeyleisön - aineenopettajat. Yritin tarkastella kielitietoista pedagogiikkaa juuri heidän näkökulmastaan ja asettua heidän asemaansa. Tämän ajatuksen myötä tulin osuneeksi yhteen kielitietoisuuden ydinajatuksen: *”Opettajana on oltava tietoinen, mikä omassa oppiaineessa on kielellisesti vaikeaa tai mikä on kielellisesti oleellista.”* Kielitietoisuus on mielestäni ennen kaikkea kykyä asettua toisen asemaan; selkiyttää omaa toimintaansa ja sanomaansa.

Yhteistyössä on voimaa

Ennen nykyistä työpaikkaani tein lukuisia s2-opettajan sijaisuuksia eri kouluissa ja eri koulusteilla. Työhaastattelut tulivat varsin tutuiksi ja lähes jokaisessa haastattelussa kysyttiin ajatuksiani samanaikaisopettajuudesta tai mielipiteitäni kollegiaalisesta yhteistyöstä. Ajatukseni opettajien välisestä yhteistyöstä olivat positiiviset ja toiveikkaat. Kirkasotsainen asenteeni kuitenkin koki kolauksia, kun huomasin varsin kirjavaa käytänteitä yhteistyöhön liittyen.

Mieleeni on jäänyt lukuisat kerrat, kun olen saanut juuri oppitunnin aluksi kirjan käteeni ja toiveen käsitellä jokin kirjan kappale tai kappaleet s2-oppilaiden kanssa. Aikaa omaksua opettamaansa asiaa ei ole ollut nimeksikään. Samanaikaisopettajuus on myös ollut hapuilevaa, kun oppituntien suunnittelu, pitäminen tai oppimisen arviointi on ollut kovin yksipuoleista. Onneksi ammatillisen kokemuksen kertyessä olen rohkaistunut vaatimaan yhteistyötä, ja tähän kannustaa myös Opetushallituksen (2017) kielitietoisuuden opetuksen opas: *”Opetuksessa kielitietoisuus tarkoittaa kielitieteisiä työtapoja, jotka perustuvat opettajien yhteistyölle.”*

Opettajien yhteistyön ei tarvitse aina vaatia valtavasti aikaa tai resursseja. Yhteistyö voi olla myös pienimuotoisempaa mutta varsin tehokasta. Olen tänä syksynä esimerkiksi pohtinut eri aineiden koekysymyksiä yhdessä aineenopettajien

Laura Oja, TaM, n

valokuvaaja ja kuvataidepedagogi,
Helsinki

Kuva: Elina Manninen

kanssa ja olemme yhdessä muokanneet kokeita s2-oppilaille sopivammiksi. Olen tarjonnut yhteiskuntaopin tunneille selkomateriaalia ja kannustanut kollegaa, joka on lisännyt kielitietoisia työtapoja opetukseensa. Olen myös ohjannut s2-oppilaita kouluvalmentajan ja **koulunkäynnin** ohjaajien luokse mielessäni yksi kielitietoisien pedagogiikan ydinajatuksista (Opetushallitus, 2014): **“Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli.”**

Kielen ulottuvuudet

Oppilas kohtaa koulussa kielen monet ulottuvuudet: arkikielen, opiskelun kielen sekä oppiaineen kielen. Näin ollen jokainen koulussa oleva – niin nuori kuin aikuinen – on mielestäni kielellinen malli. Kaverisuhteet avaavat oppilaalle parhaiten arkikielen kiemurat, mutta opiskelun kielen ja oppiaineen kielen oppaana on usein opettaja. **“Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä ja jokainen aikuinen on opettamansa oppiaineen kielen opettaja.”** (Opetushallitus, 2014). Tämän ajatuksen sisäistäminen helpotti omaa henkistä taakkaani: olin monet vuodet yrittänyt omaksua kii-reessä eri oppiaineiden sisältöjä ja kieltä, vaikka vastuu olisi ensisijaisesti ollut aineenopettajalla itsellään. Olenkin pyrkinyt työssäni siirtymään aineenopettajan työpariksi, tueksi ja avuksi ja vaatimaan yhteistyötä.

Puhuessani Kangasalan yläkouluille kielitietoisesta opetuksesta ja näyttäessäni listaa erilaisista kielitietoisien opetuksen menetelmistä moni kollega huomasi, että menetelmät olivat varsin tuttuja. Aineenopettajat huomasivat ilokseen käyttävänsä jo useita kielitietoisia menetelmiä jokapäiväisessä opetuksessaan. Kannustin kollegoita laajentamaan menetelmärepertuaariaan ja tutkailemaan omaa oppiainettaan “kieli edellä”. Oli riemu huomata, kuinka aineenopettajat pohtivat oman oppiaineensa kielellisiä haasteita ja alkoivat toteuttaa kielitietoisia menetelmiä laajemmin sekä ottivat minut aktiivisemmin työparikseen.

Kielitietoisesta pedagogiikasta puhuessani en keksinyt pyörää uudelleen, vaan tiivistin laajan aineiston kohdeyleisölleni sopivaksi. Aiheesta virinnyt keskustelu osoitti, kuinka tärkeää on kouluttaa koulun henkilöstöä kielitietoisesta pedagogiikasta ja tuoda kielitietoisien opetuksen menetelmät puheen keskiöön. On tärkeää herättää opettajien uteliaisuus tutkia omaa oppiainettaan kielen näkökulmasta.

Lähteet:

Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus

Opetushallitus 2017. Kielitietoinen opetus – kielitietoinen koulu. Saatavilla: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/15664-oph-kielitietoinen-opetus-kielitietoinen-koulu_netiver-sio.pdf Luettu 17.10.2025

Kuvat selkoviestinnän tukena

Elämme hyvin visuaalisessa maailmassa, jossa tarvitaan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa. Samaan aikaan moni kokee haasteita kielellisessä viestinnässä ja hyötyy selkokielestä. Tässä artikkelissa Laura Oja yhdistää nämä kaksi näkökulmaa ja esittelee selkokuvien roolia viestinnässä. Artikkelin pohjautuu hänen maisterin opinnäytetyöhönsä Aalto-yliopiston taiteen ja median laitoksella.

Asiasanat: selkokuvat, selkoviestintä

Kuvat levittäytyvät ympärillemme eri tavoilla. Niitä tulvii eteemme mainoksina, lehtikuvina, puhelimen kuvavirroissa ja ruuduilla. Viestittelemme kuvien avulla ja vastaanotamme tietoa niiden kautta välillä huomaamattakin. Ne ovat läsnä myös opetuksessa ja oppimisessa niin välineinä kuin teoksinakin. Kuvien viestit ovat joskus yksinkertaisia mutta usein kuitenkin monitulkintaisia. Kuvataidekasvatuksen kentällä puhutaankin visuaalisen kulttuurin monilukutaidosta, jossa ymmärrys laajenee esimerkiksi median- ja ympäristönlukutaitoihin. Kiihtyvän muutoksen maailmassa visuaalisen kulttuurin monilukutaito ulottuu myös digitaalisuuteen ja vaikkapa posthumanismiin, jossa ihmisen rooli keskipisteenä tulee haastetuksi (Slotte Dufva, 2025; Räsänen, 2015).

Selkokuvilla tarkoitetaan selkokielen yhteydessä käytettäviä kuvia. Ne voivat olla tekstiä kohden orientoivia ja tekstin sisällön tiivistäviä valokuvia, kuvallisia ohjeita tai yksinkertaisia kuvaviihteitä, jotka havainnollistavat asian. Selkokuviksi sopivat sekä piirroksiset että valokuvat asia-yhteydestä riippuen. (Kaatra & Ketola, 2024.) Yhteistä niille on se, että niiden tarkoituksena on tukea ymmärtämistä.

Uusimman, tänä vuonna julkaistun Selkokielen tarvearvion mukaan Suomen väestöstä 11-14 prosenttia kuuluu selkokielen eri kohderyhmiin (Haverinen, 2025, s. 3). Kohderyhmät

jaotellaan Suomessa sen mukaan, mikä on selkokielen tarpeen taustalla: synnynnäiset neurobiologiset syyt, elinaikana syntyvät syyt, jotka vaikuttavat kielellisiin kykyihin, ja väliaikaiset syyt, jotka liittyvät kehittyvään kielitaitoon (Haverinen, 2025, s. 6). Selkokielen kohdeyleisöinä voivat siis olla esimerkiksi kehitysvammaiset, muistisairauteen sairastuneet tai vaikkapa suomen kieltä opettelevat henkilöt. Kokonaisuudessaan puhutaan tarvearvion mukaan **632 000-812 000** ihmisestä (Haverinen, 2025, s. 3).

Selkokielen tarve on kasvava muun muassa väestörakenteen vuoksi. Esimerkiksi korkean iän tai muistisairauden vuoksi selkokielen tarpeen piirissä olevia on varovaisemmankin arvion mukaan sata tuhatta suomalaista (Haverinen, 2025, 7). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) mukaan suuri osa muistisairauksista jää kuitenkin myös diagnosoimatta, joten tarve on todennäköisesti vieläkin suurempi (THL, 2025). Synnynnäisten ja elämän aikana kehittyvien syiden lisäksi myös maahanmuutto ja kielen oppimiseen liittyvät kysymykset vaikuttavat selkokielen tarpeeseen. Joka tapauksessa selkokielen – ja samalla selkoviestinnän – tarve tulee lisääntymään.

Selkokeskus määrittelee selkokielen seuraavasti: “Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja raken-

teeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä.” (Selkokeskus, 2025). Selkokieli ja -viestintä voivat joskus kaivata visuaalisuutta kaverikseen. Lukutaito ja visuaalisuus eivät ole toistensa vastakohtia, ja esimerkiksi pedagogiikassa erilaisten lähestymistapojen tarve on tunnistettu pitkään. Monilukutaito mainitaan myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, joissa sillä tarkoitetaan muun muassa laaja-alaista käsitystä teksteistä, jotka voivat sisältää esimerkiksi kuvallisesti ilmaistua tietoa (Opetushallitus, 2014, s.14).

Selkoviestinnän yhteydessä käytettävälle selkokuville on olemassa yleisiä suosituksia. Kaisa Kaatra ja Anne Ketola (2024) ovat koonneet aiheen tutkimusta eri näkökulmista yksiin kansiin Selkokuvaoppaassa, joka löytyy Selkokeskuksen verkkosivuilta. Suosituksissa kehoitetaan miettimään kuvaa heti tekstin suunnittelun yhteydessä alusta asti. Silloin on mahdollista ottaa huomioon kuvaan liittyvät asiat tekstin viestin kannalta. Pohdittavia kysymyksiä ovat muun muassa, millainen kuva tukee viestiä ja millainen kuva sopii asiayhteyteen.

Selkokuvaoppaassa käydään konkreettisesti läpi kuvien visuaalisia rakennusosia muun muassa informaatiomuotoilun näkökulmasta: millaiset värit ja sommittelu ovat silmälle haastavia havaita ja miten ääriviivat piirroksissa selkeyttävät kuvia (Kaatra & Ketola, 2024). Aiheesta on kirjoitettu laajasti myös esimerkiksi Juuso Koposen, Jonatan Hildénin ja Tapio Vapaasalon Tieto näkyväksi -tietokirjassa. Kuvien käyttö kuvakommunikaatiossa on tuttua myös pedagogiikasta: kuvakortteja voidaan käyttää vuorovaikutuksen tukena monen ikäisten kanssa ja niitä voidaan myös tehdä yhdessä.

Selkokuviin yhteydessä puhutaan myös tekstivastineista eli alt-teksteistä. Niiden tarkoitus on kertoa kuvan sisältö sanoin myös näkö-

vammaisille. Oleellista alt-teksteissä on viesti - mitä kuvalla halutaan sanoa, mitä kuvasta pitäisi ymmärtää? (Näkövammaisten liitto, 2025). Lisää ohjeistuksia ja tietoa löytyy esimerkiksi Näkövammaisten liiton verkkosivuilta sekä EU:n saavutettavuusdirektiivistä.

Entä millaiset kuvat ovat sitten sopivia selkoviestinnän yhteyteen? Selkokuvasuosituksissa kehoitetaan välttämään erikoisia kuvakulmia ja ristiriitaisia viestejä. Kuvien tarkoitus on tässä yhteydessä tukea ymmärtämistä. Kuvataidekasvatuksen opinnäytteeni Aalto-yliopistosta käsittelee erityisesti valokuvien saavutettavuutta muistisairauteen sairastuneiden ja heidän omaistensa näkökulmasta. Siinä huomattiin, että kuvan ymmärrettävyyteen vaikutti ensisijaisesti sen asiayhteys. Riippui siis asiayhteydestä, tulkittiinko kuva selkeäksi. (Oja, 2025.) Selkokuville ei olekaan Suomessa annettu tarkkoja ohjeistuksia vaan yleisiä suosituksia: mitään ei ole suljettu tarkoituksella pois (Virtanen, 2009). Erilaiset kuvat saattavat toimia asiayhteydessään tai kohdeyleisöstä riippuen eri tavoilla. Suosituksissa huomioidaan myös esimerkiksi kuvien tunneviesti, jonka kannattaisi olla samansuuntainen – tai ainakaan ei aivan päinvastainen – tekstin viestin kanssa (Kaatra & Ketola, 2024; Selkokeskus, 2022; Virtanen, 2009).

Selkokuvat tukevat tekstin sanomaa, mutta ne voivat olla myös itseisarvoisesti välittämässä viestejä. Kuvien erityisyys piilee niiden ominaisuudessa tallentaa myös sellaista tietoa, joka on sanoilla vaikeammin tavoitettavissa. Esimerkiksi valokuvissa on mahdollista tutkailla informaation välityksen lisäksi vaikkapa tunnelmia. Kuvia yhdessä katsomalla ja niistä keskustelemalla päästään myös käsiksi erilaisiin tapoihime nähdä ja kokea asioita. Mihinkin kuvat meidät kuljettavat, kenen kanssa ja millaisia maailmoja ne avaavat? Opinnäytetyössäni huomattiin kuinka erilaisilla tavoilla kuvia katsomme (Oja,

2025). Kuvat avaavat myös mahdollisuuden näkökulman muutokseen. Kenen näkökulmasta ja kuvakulmasta maailmaa katsotaan? Muistot, aikakaudet ja tutut elementit kuvissa herättivät vilkkaita keskusteluja. Mainoskuvaksi tulkittua kuvaa sanomalehtiyhteydessä hämmästeltiin – meillä onkin erilaiset odotukset kuville eri yhteyksissä (Oja, 2025; Sturken & Cartwright, 2001). Kuvaa luetaan paitsi katsojan omasta näkökulmasta myös sen yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa yhteyksissä sekä siinä ympäristössä, jossa se esitetään (Weselius, 2014; Seppänen, 2001).

Selkokuville on siis myös haasteensa. Selkokuvaoppaassa kerrotaan esimerkiksi ihmisen kuvaamisesta ja todetaan, ettei suosituksia sille voi oikeastaan antaa (Kaatra & Ketola, 2024). Eri yhteyksissä toimivat kuvat saattavat toisessa yhteydessä muodostua stereotyyppisiksi tai toisintaa tahattomia malleja. Onkin syytä olla tarkkana viestien yksinkertaistamisen kanssa – hyvä tarkoitus saattaa kääntyä itseään vastaan, jos asiayhteyttä ei huomioida riittävästi.

Selkokuviin ei tarvitse olla tylsiä, sillä silloin ne saatetaan ohittaa ja tekstikin jää lukematta (Kaatra & Ketola, 2024). Esimerkiksi Selkosaan lehtiartikkelin yhteyteen valittu luontokuva koettiin opinnäytetyössäni kiinnostavana ja mielenkiintoa herättävänä, vaikkei se kaikilta osin täyttänytkaan selkokuvan suosituksia vaan sisälsi esimerkiksi epäselviä yksityiskohtia (Oja, 2025). Valokuvauksen tekniset ratkaisut tai vaikkapa erilaiset piirrostyylit antavat paljon liikkumavaraa ilmaisussa, ja erilaisten lähestymistapojen kokeileminen ja tutkiminen voi olla hedelmällistä.

Ajatukset kuvien saavutettavuudesta haastavat myös omia kuvallisia mieltymyksiämme. Kuvallisuuden pohtiminen selkoviestinnän näkökulmasta saattaakin herättää uusia, kiinnostavia näkökulmia ja keskusteluja. Onko minun tapani ymmärtää maailmaa visuaalisesti sinulle ymmär-

rettävää? Parhaimmillaan pohdinta avaa uusia näkökulmia – ja kuvakulmia – maailmaan ja tuo ehkä myös enemmän ymmärrystä välillemme.

Lähteet

- Haverinen, E. (2025). Selkokielen tarvearvio 2025. Selkokeskus. https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2025/05/selkokielen_tarvearvio_2025_saavutettava.pdf
- Kaatra, K. & Ketola, A. (2023). Selkokuvaopas – Apua saavutettavaan kuvaviestintään. Selkokeskus / Kehitysvammaliitto ry. https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2023/05/selkokuvaopas_kaatraketola_2023.pdf. Viitattu 27.10.2025.
- Koponen, J., Hildén, J. & Vapaasalo, T. (2016). Tieto näkyväksi. Informaatiomuotoilun perusteet. Aalto ARTS Books.
- Lehto, T. (2015). Selkograafinen suunnittelu – saavutettavan viestin visuaalinen muotoilu. Aalto-yliopisto. Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201510164627>
- Näkövammaisten liitto. (2025). Saavutettavuus sosiaalisessa mediassa. <https://www.nakovammaistenliitto.fi/fi/saavutettavuus-sosiaalisessa-mediassa>. Viitattu 12.10.2025
- Oja, L. (2025) Selkoa valokuvista – keskusteluja selkokuviin muistisairauteen sairastuneiden ja heidän omaistensa kanssa. Maisterin opinnäytetyö. Aalto-yliopisto. <https://aaltodoc.aalto.fi/server/api/core/bitstreams/6b946556-874a-4ec9-b97a-b2286251144f/content>
- Opetushallitus, 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/9759297>
- Räsänen, M. (2015). Visuaalisen kulttuurin monilukukirja. Aalto ARTS Books.
- Selkokeskus (2022). Selkokielen mittari 2.0. <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2022/04/Selkokielen-mittari-2.0.pdf>. Viitattu 12.10.2025
- Seppänen, J. (2001). Valokuvaa ei ole. Tampereen yliopisto. Musta Taide ja Suomen valokuvataiteen museo.
- Slotte Dufva, T. (2025). Kuinka tässä kävi näin? Kuinka ymmärsin kaiken aivan väärinpäin? Visuaalisen kulttuurin monilukutaidon kääntelyä. Research in Arts and Education, 2025(2), 44-63. <https://doi.org/10.54916/rae.145633>
- Sturken, M. & Cartwright, L. (2001). Practices of looking: an introduction to visual culture. Oxford University Press.
- THL. (2025). Muistisairauksien yleisyys. <https://thl.fi/aiheet/kansantaudit/muistisairaudet/muistisairauksien-yleisyys> Viitattu 12.10.2025.
- Uotila, E. (2020). Selko Suomessa - selkokielen kehitys ja sovelluksia. Puhe ja kieli, 39(4), 307–324. <https://doi.org/10.23997/pk.74581>
- Valtasalmi, I. (2024). Teksti- ja käyttäjänäkökulmia selkokielen sanastoon. Väitöstutkimus. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3538-0>
- Virtanen, H. (2009). Selkokielen käsikirja. Kehitysvammaliitto ry. Opimateriaalikeskus Opike.
- Weselius, H., & Median laitost. (2014). Suunniteltu kuva: Henkilövalokuvien rakentaminen aikakauslehdessä. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, median laitos: Musta Taide. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-3670-0>

Jan Hellgren

Det ignorerade R:et

Det finns en engelskspråkig ordlek där de tre basfärdigheterna läsa, skriva och räkna kallas för "the three Rs" – **R**ead**ing**, **wR**iting, **aR**ithmetic. Trots att bara ett av orden börjar med bokstaven R, används uttrycket för att det låter slagkraftigt, som en rolig och rytmisk ordrams: reading, 'riting, 'rithmetic.

Det finns ett budskap dolt i den lättsamma ordleken. Ljuskäglan riktar mot en av de tre färdigheterna, nämligen "the neglected R", det ignorerade R:et. Det är **wR**iting, skrivandet, som tenderar att hamna i skuggan av de två andra färdigheterna.

Också här hos oss i Finland väcker läsning och matematik betydligt mer uppmärksamhet och oro än skrivandet. I medierna och i den utbildningspolitiska diskussionen talas det konstant om vikten av basfärdigheterna läsning och matematik, men inte alls lika ofta om skrivfärdigheterna.

Oron för sjunkande lärresultat, svagare färdigheter och läsintresse tycks inte aktualisera någon nämnvärd diskussion om skrivandet. Det man mäter (framför allt i PISA), väcker oro. Det man inte mäter, existerar knappt. Saknar man grundligare förståelse för vad *literacy* innebär, är det lätt hänt att man enbart blir orolig för de svagare resultaten i läsförståelse och drar slutsatsen att folk borde läsa mer.

Det är också viktigt, men det finns en tydlig slagsida: nästan all läsfrämjande energi går åt till att få människor att ta del av andras ord – inte att forma egna. Skrivande ses ofta som något som utvecklas automatiskt genom att läsa, snarare än som en egen, viktig färdighet som måste tränas specifikt.

Våra egna nationella utvärderingar har redan i årtal påvisat att man verkligen också borde satsa på elevernas skrivfärdigheter. I läroplanerna finns skrivandet i princip med samma tyngd som läsandet. Men var finns skrivfrämjarna, var finns

politiska beslutsfattare, skolmyndigheter, pedagoger, utvecklare som tycker att det vore viktigt att utveckla skrivfärdigheterna? Eller varför hörs inte de som både främjar läsande och skrivande?

Det skrivs visserligen mycket i skolorna och det har också satsats på skrivprojekt, men skrivandet får ändå inte samma synlighet som olika läsprojekt. Ibland funderar jag på om finskans begrepp "monilukutaito" ger en lite missvisande bild av vad *literacy* egentligen innebär. På svenska är begreppet kanske tydligare: multiliteracitet. I all sin enkelhet borde begreppet *literacy* både omfatta förmågan att läsa och skriva, inte bara "lukutaito".

Det vore just nu särskilt viktigt att diskutera skrivpedagogik. AI finns plötsligt här som ett spännande, men lömskt hjälpmedel. Vi behöver inte ens längre kunna läsa och skriva eftersom AI läser, tolkar, sammanfattar och skriver texterna för oss.

När man skriver tvingas man förstå hur meningar byggs, hur ord bär betydelser, hur texter får liv. Det är i skrivandet som språket verkligen blir ens eget. Den som skriver lär sig att utveckla sina egna tankar. Skrivandet är dessutom en stark läsmotor. Många unga hittar sin väg till böckerna genom att själv skapa: dikter, fanfiction, dagböcker, låttexter.

Om man följer med debatten i medierna, märker man snabbt att en av de tre R-bokstäverna, dvs. **wR**iting faktiskt ignoreras konstant. Det talas inte lika ofta om skrivandet som en ytterst viktig basfärdighet eller om skrivfärdigheterna eller skrivglädje som en del av läsfrämjandet. Kanske beror det på att skrivande tar tid, kräver handledning och kan kännas svårare att mäta. Men om vi vill bygga verklig språkstyrka, läsförståelse och kreativitet borde vi lyfta in skrivandet i centrum – inte som ett sidoprojekt, utan som själva kärnan i lärandet.

Haastateltavana FT Kari Kivinen,
koulutusalun asiantuntija, Faktabaari EDU

Haastattelijana päätoimittaja Sari Sulkunen

Faktabaari vahvistaa kriittistä ajattelua verkossa

Faktabaari sai lukutaitopäivänä 8.9.2025 FinRAn myöntämän Aapiskukko-palkinnon. Haastatelin Faktabaarin Kari Kivistä Faktabaarin työstä ja tavoitteista aikana, jolloin disinformaatio leviää nopeasti ja tekoäly muokkaa tiedonvälityksen tapoja. Kari Kivinen kertoo, miten digitaalinen informaatiolukutaito eroaa perinteisestä lukutaidosta, miksi kriittinen ajattelu on tärkeämpää kuin koskaan ja miten kansainväliset viitekehukset, kuten OECD:n tekoälylukutaitohankkeet, linkittyvät suomalaiseen koulutukseen.

Miten olet päätnyt mukaan Faktabaarin toimintaan?

Olin kaksikymmentäyksi vuotta Eurooppa-koulussa kaikenlaisissa tehtävissä opettajasta pääsihteeriksi. Palasin Suomeen vuonna 2016, ja aloin kiinnostua disinformaatiosta. Työskentelin Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun rehtorina, kun tuli uusi opetussuunnitelma, joka oli minulle ihan uusi, koska olin tullut eri järjestelmästä. Disinformaatio alkoi siihen aikaan yleistyä sosiaalisen median myötä. Sitten hakeuduin Faktabaarin pariin ja huomasin, että siellä tehdään hyvää työtä, mutta sieltä puuttuu koulutuspuoli kokonaan. Faktabaarin perustajan Mikko Salon kanssa tulimme siihen tulokseen, että Faktabaarin kaltainen faktantarkistusorganisaatio tekee tärkeää työtä, mutta faktojen tarkistus vie aina aikaa, sillä se vaatii kaksi ulkopuolista asiantuntijaa. Tulimme siihen tulokseen, että ainoa tehokas keino on kehittää kaikkien kansalaisten informaatiolukutaitoa. Pääsimme sitten mukaan erilaisiin eurooppalaisiin projekteihin, joissa sitä kehiteltiin. Se oli minulle luonteva toimintaympäristö. Sillä tiellä ollaan.

Sivilityöltäni olen EU-virkamies, ja työskentelen EUIPOssa (European Union Intellectual Property Office). EUIPOssa edistämme eurooppalaisten nuorten luovuutta, innovaatiota, yrittä-

jiyttä ja vastuullista digitaalista osaamista. Verkostossa ovat mukana kaikki opetusministeriöt, Euroopan opettajien ammattiyhdistys ja opiskelijoiden edustus. Tuomme verkostoon uusinta tietoa ja pyrimme jakamaan hyviä käytäntöjä eri maista toisten kanssa. Osallistun työn puolesta muun muassa Euroopan komission, OECD:n ja muidenkin tahojen digiosaamiseen ja tekoälytaitoihin liittyviin hankkeisiin. Teen yhteistyötä kaikkien opetusministeriöiden kanssa.

Minkä parissa nyt työskentelet?

Olen mukana useissa asiantuntijaryhmissä, kuten OECD:n, Euroopan komission ja amerikkalaisen Code.orgin työryhmässä, jossa kehitämme tekoälyn lukutaitoon liittyvää viitekehystä koulujen käyttöön. Viitekehysessä hahmotetaan, mitä alakoulun ja yläkoulun oppilaan pitäisi tietää tekoälystä, minkälaisia taitoja ja asenteita jokaisella pitäisi olla ja miten koulu voisi tukea näiden kehittymistä. PISA 2029 tulee arvioimaan ensimmäistä kertaa nuorten media- ja tekoälylukutaitoja, ja sitä varten tarvitaan tällainen viitekehys. Viitekehysen lopullinen versio julkaistaan ensi talven aikana. Tavoitteena on, että koulut tietävät, mitä oppilaiden pitäisi osata, kun PISAssa aletaan arvioida näitä taitoja.

Digitaalinen lukutaito ja disinformaation haasteet

Faktabaarin työ keskittyy digitaaliseen informaatiolukutaitoon. Mitä se tarkoittaa?

Me haluamme korostaa nimenomaan digitaalista lukutaitoa, joka eroaa perinteisestä lukutaidosta monin tavoin. Hyvä lukutaito on kaiken perusta – mitä parempi lukutaito, sitä vähemmän altis ihminen on disinformaatiolle. Jos ajatellaan printtituotetta, kuten päivän sanomalehteä tai tietokirjaa, niin siinä on taustalla monta portinvartijaa. On journalisti tai kirjoittaja, jolla on eettiset periaatteet. Sitten on yleensä kustannustoimittaja ja kustantaja, ja jos esimerkiksi kirjastosta hakee tietokirjoja, ne ovat usein kirjastonhoitajien valikoimia ja järjestämiä. Digitaalisessa ympäristössä sen sijaan tiedon oikeellisuutta ei valvo kukaan ja kuka tahansa voi julkaista mitä tahansa ilman minkäänlaista tarkistusta. Vastuu tiedon oikeellisuudesta siirtyy lukijalle. Lisäksi isoilla organisaatioilla ei ole ollenkaan tarvetta tyydyttää meidän tiedontarvettamme, vaan niillä on ihan omat kaupalliset intressinsä. Tiedonhaku tuottaa tällöin sponsoroituja ja hakukoneoptimoituja sisältöjä tai tekoälyn generoimia tiivistelmiä, jotka saattavat olla ihan puuta heinää.

Faktabaarin ja aika monen tutkijan mielestä nykyään digitaalisen ympäristön lukutaitoa pitäisi kehittää entistä enemmän. Meistä on hurjan tärkeää, että nuoret, opettajat, aikuiset ja erityisesti myös vanhuksat oppisivat kriittistä verkkolukutaitoa. Hakukoneet ja tekoäly tarjoavat meille sisältöä, joka usein vahvistaa omia ennakkokäsityksiämme. Algoritmit tuntevat meidät ja pyrkivät miellyttämään – se

Kari Kivinen. Kuva: Kari Kivinen.

voi johtaa vinoutuneeseen maailmankuvaan. Siksi on tärkeää, että ihmiset oppivat kriittistä verkkolukutaitoa.

Millainen merkitys näillä taidoilla on yhteiskunnallisesti?

Me kohtaamme paljon huolestuttavia vaikutusmispyrkimyksiä. Päivän lehdistä saa lukea, kuin-

ka Venäjä pyrkii vaikuttamaan vaalituloksiin eri maissa. Joissain maissa se on onnistunutkin. Se ei ole pelkästään Venäjä. Itse olen tällä hetkellä eniten huolissani **määrätietoisesta** radikaalin oikeiston pyrkimyksistä rapauttaa luottamusta hallitukseen, viestintävälineisiin ja infrastruktuuriin, joihin suomalaisilla on yleensä ollut aika hyvä luottamus. Tavoitteena on lisätä polarisaatiota ja kansalaisten skeptisyyttä kaikkea kohtaan. Se sitten heijastuu vaaleissa ja on uhka demokratiolle. Tätä vaikuttamista tulee vähän eri puolilta ja maan sisältäkin.

Faktabaari tukee opettajien työtä

Miten Faktabaari tukee näiden taitojen oppimista?

Me olemme julkaisseet oppaita digitaaliseen informaatiolukutaitoon ja tekoälyn liittyen. Tavoitteena on tukea opettajia, joilla ei välttämättä ole tarpeeksi tietoa näistä nopeasti muuttuvista ilmiöistä. Esimerkiksi tekoälylukutaito on oma osa-alueensa, joka vaatii uudenlaisia taitoja. Tekoäly voi tuottaa uskottavan näköisiä vastauksia, mutta niiden taustalla ei välttämättä ole luotettavaa tietoa. Siksi on tärkeää osata arvioida lähteitä ja tunnistaa, milloin tieto on epäluotettavaa. Ylipäätään pyrimme pitämään näitä asioita esillä. Olemme mukana Educa-messuilla ja tietysti ITK-päivillä ja muissakin

tapahtumissa. Tekoälyn parissakin jatketaan, kun katsotaan, miten se nyt kehittyy.

Minkälaisella porukalla te teette tätä työtä?

Aluksi vuonna 2017 me kaikki teimme tätä työtä ilman palkkaa. Minä teen edelleenkin tätä oman työn ohella ihan harrastuksena. Nyt kun meillä on näitä projekteja, olemme pystyneet palkkaamaan osa-aikaisia projektityöntekijöitä.

Me emme voi ottaa rahoitusta vastaan esimerkiksi teknologiayrityksiltä, koska haluamme säilyttää riippumattomuutemme. Siksi toimimme pääasiassa projektirahoituksella ja olemme perustaneet Fakta-säätiön, joka voisi tulevaisuudessa tukea Faktabaarin perustoimintaa. Projektirahoitus on neutraalia, koska se on sidottu tiettyyn tavoitteeseen ja tarkoitukseen. Me haemme mukaan projekteihin, jotka edistävät Faktabaarin näkemystä ja missiota.

Teette paljon kansainvälistä yhteistyötä. Miten se näkyy käytännössä?

Faktabaari on mukana valtavan monessa projektissa, jossa pyritään kehittämään materiaaleja opettajille. Yksi näistä on Erasmus+ Teacher Academy -projekti SciLMi (Meta-Scientific Litearcies in the (Mis-)Information Age, <https://scilmi.eu/>), jossa me olemme mukana. Projekti julkaisee lähiaikoina paljon materiaalia opettajille. Materiaaleja on testattu ympäri Eurooppaa erilaisissa työpajoissa, ja myös suomalaiset opettajat ovat olleet siinä mukana. Projektissa keskitytään siihen, miten suhtautua pseudotieteelliseen informaatioon. Disinformaatiota ei ole nykyään helppo torjua, sillä se usein pukeutuu tutkijan kaapuun ja vedotaan tutkimuksiin, joissa ei ole tieteellistä taustaa. Miten sitten tietää, mikä tieto on oikeaa tietoa ja kenen asiantuntijalausuntoon voi luottaa? Tämä on mennyt aika hankalaksi.

Tähän teemaan liittyen olen ollut mukana myös Stanfordin yliopiston ryhmässä, jos-

sa on laadittu raportti Science Education in the Age of Misinformation (<https://sciedand-misinfo.stanford.edu/>). Lähtökohtana siinä on, että tiede on monelle nuorelle aika abstrakti käsite. Opetussuunnitelmissa on tavoitteet ja oppisisällöt eri oppiaineille, biologialle, maantiedolle, fysiikalle ja kemialle. Vähemmän on sisältöjä siitä, mitä tiede oikeasti on: Mikä on laadukasta tiedettä? Miten tietoa muodostetaan? Miten tutkimusta julkaistaan? Miten tietoa voi arvioida? Miten tieteeseen liittyy aina epävarmuus? Tieteelliseen tietoon liittyy aina tiettyä epävarmuutta ja todennäköisyyksiä. Populistit käyttävät tätä hyvinkin paljon hyväkseen argumentoimalla, että kaiken pitäisi olla mustavalkoista. Tässä raportissa on esitelty kaikille opettajille perustietoa siitä, mikä on hyvää ja laadukasta tiedettä, miten sitä pystyy arvioimaan, miten etsiä, verrata ja löytää pätevää tieteellistä tietoa. Tässä pyritään luomaan semmoista tiedemyönteistä ilmapiiriä.

Tulevaisuuden suunnitelmia

Miten jatkatte Faktabaarin työtä? Mitä on luvassa seuraavaksi?

Meillä on suunnitteilla kampanja, jossa kaikille 17-vuotiaille järjestettäisiin informaatiovaikuttamiseen liittyvä koulutus osana maanpuolustuspäivää. Se olisi viimeinen hetki tavoittaa koko ikäluokka ennen aikuisuutta. Lisäksi olemme mukana monissa projekteissa, joissa kehitetään opettajille materiaaleja disinformaation tunnistamiseen.

Me kansalaiset olemme hyvinkin haavoittuvaisia, sillä meihin pystytään vaikuttamaan. Nyt panostetaan puolustukseen ja kasvatetaan puolustusbudjettia, mutta kuinka paljon käytetään ihmisten informaatioresilienssiin varautumiseen? Ei yhtään. Jos saisimme yhden hävittäjälentokoneen heittoistuimen verran rahaa tähän tarkoitukseen, se auttaisi jo huomasti tämän tietoisuuden leviämistä.

Pirjo Laatikainen,
lukutaito-opettaja, Kangasala

- Interaction - student and content
- Classroom walls as 'extra'

Susanna Mononen,
suomen kielen ja kirjallisuuden opettaja sekä S2-opettaja, Helsinki

A SUPPORTIVE
WRITING
ENVIRONMENT

Mitä opettaja sai lukutaitokonferenssista? – Innostusta, inspiraatiota ja iloa

Paljon puheensorinaa ja mielenkiintoisia keskusteluja syntyy, kun samasta asiasta innostuneet ihmiset kokoontuvat yhteen, vaikka oltaisiin ennestään tuntemattomia. Tallinnan yliopistolla järjestetyssä kuudennessa Baltic Sea Conference on Literacy -konferenssissa (4.–7.10.2025) kuulumme lukutaidosta, sen opettamisesta ja tärkeydestä yhteiskunnassa sekä asiantuntijoilta että opettajilta ympäri maailmaa. Konferenssin rahoittivat Euroopan unioni ja Tallinnan kaupunki.

Kuva 1. Suomalaisia konferenssiosallistujia kokoontui yhteiskuvaan. Kuvassa vasemmalta lukien ovat Pehr-Olof Rönholm, Pirjo Laatikainen, Veera Kivijärvi-Lehvonen, Susanna Mononen, Britta Hannus-Gullmets, Miika Marttunen (takana), Pirjo Vaittinen, Emmi Ulvinen, Ann-Sofie Selin, Jenni Ruotsalainen, Timo Salminen, Vilma Tammelin. Kuva: **Kauko** Peetso.

Yliopiston tiloihin oli järjestetty kolmen päivän ajaksi tutkimuspostereiden esittelyjä, muutamia työpajoja sekä useita teemoitettuja kokouksia, jotka koostuivat noin 15 minuutin asiantuntijapuheenvuoroista keskusteluineen ja kommentteineen. Valinta näiden välillä oli välillä vaikeaa, sillä tarjonta oli mielenkiintoista ja monipuolista.

Jotkut esityksistä osuivat suoraan omiin mielenkiinnon kohteisiimme. Toiset esitykset saat-

toivat tuntua kaukaisemmilta, mutta lopulta ne laajensivat ja täydensivät hienosti omaa tietämystämme lukutaidon eri puolista. Yhtään turhaa esitystä ei tarvinnut kuunnella, ja jokaisesta tarttui matkaan jotain, jota voi suoraan ottaa osaksi omaa opetusta, soveltaa omassa työssä tai vinkata kollegoille.

Oli mielenkiintoista kuulla tutkijan esitys siitä, miten lukemaan opettaminen tapahtuu Aasiassa ja Arabimaissa sekä millaisia haasteita näiden

Kuva: **Kauko** Peetso.

kielten opiskeluun liittyy. Tutkijoiden lisäksi myös opettajat pääsivät ääneen, ja kuulumme heidän kokeilemistaan työtapoista. Mielenkiintoisena ja erilaisena mukaan lähti PowerPoint-karaoke, joka on sovellettavissa melkein mihin tahansa oppiaineeseen tai opittavaan teemaan. PowerPoint-karaokessa jokainen oppija tekee PowerPoint-esityksen opettajan antamasta teemasta. Esitykset arvotaan oppijoiden kesken ja oppijat pitävät toistensa esityksiä. Tavoitteena on harjoitella sekä sisällön tuottamista tiiviisti ja havainnollisesti että oman itsensä ilmaisemista. Tehtävän aikana harjoitellaan monipuolisesti erilaisia tekstitaitoja.

Konferenssin avajaisten puheenvuoroista erityisesti mieleemme jäi puolalaisen Maria Deskurin ajatukset lukutaidon merkityksestä demokraattiselle yhteiskunnalle sekä kansalaisen

hyvinvoinnille ja osallisuudelle. Avajaiset päätti hurmaava virolainen tarinankertoja Piret Päär, jonka viesti oli, että ensin pitää oppia lukemaan, jotta voi ymmärtää maailmaa.

Konferenssissa yhdistyivät monipuolisesti tutkimukselliset esitykset ja pedagogiset puheenvuorot. Tällainen yhdistelmä oli mielestämme toimiva. Pedagogin on hyvä laajentaa ja kokeilla omia luku- ja kirjoitustaidon opettamisen ja ohjaamisen käsityksiään, ja tutkijan on oltava kartalla siitä, mitä käytännön työssä tapahtuu. Uskomme, että tällaisista kohtaamisista sekä tutkijat että opettajat saivat työhönsä inspiraatiota ja innostusta. Tauoilla oli tilaisuus jatkaa keskusteluja, tutustua uusiin ihmisiin ja vaihtaa ajatuksia. Iloinen jutustelu lounailla ja kahvilla eri maista tulleiden ihmisten kanssa oli rentouttavaa ja palveli myös verkostojen rakentamista.

Yhteistyöstä voimaa lukutaitotyöhön

Tässä tekstissä kuvataan Turun seudun äidinkielen opettajien työskentelyä Turun kirjamessuilla osastollaan oppilaiden kanssa: millaisia valmisteluja tehdään ja miten työskennellään näyttelyosastolla? Lisäksi muistellaan joitakin mieleen painuneita hetkiä ja lopuksi esitetään pari pääteelmää tällaisen työtavan hyödyistä.

ASIASANAT: kirjamessut, lukuharrastus, yhteistyö

Syksyisin Turun kirjamessut on tuonut yhteen kirjoja, kirjailijoita ja kirjoista kiinnostuneita ihmisiä yli kolmenkymmenen vuoden ajan. Tähän asti kirjamessut on järjestetty Messukeskuksen avarissa tiloissa, mutta kuluneena syksynä tila pyhitettiin urheilulle ja kirjamessujen paikka vaihtui Logomon kolmikerroksiseksi tilaksi. Osatakseen suunnistaa kävijä sai perehtyä karttaan ja hissin käyttöön.

Turun Seudun Äidinkielen Opettajat -yhdistys (TSÄO) on tehnyt lähes kolmekymmentä vuotta talkootyötä kirjamessuilla siten, että se on järjestänyt nuorten lukijoiden osaston, jossa eri koulujen oppilaat ovat haastatelleet kirjailijoita. Talkoot alkavat jo edellisenä keväänä.

- Sovitaan, ketkä opettajat ovat valmiita talkooryhmään.
- Neuvotellaan kustantajien kanssa, ketkä kirjailijat ovat tulossa messuille uutuuksineen.
- Päätetään, mitkä kirjat sopivat millekin asteelle.
- Opettajat omissa kouluissaan järjestävät asiat ja kertovat oppilailleen mahdollisuuksista päästä haastattelemaan kirjailijaa. Oppilaat työskentelevät joko pareittain tai lukiolaiset mahdollisesti yksin.

Parhaassa tapauksessa kirja ilmestyy niin ajoissa, että oppilaat ehtivät hyvin lukea sen ja suunnitella kysymykset. Silloin tällöin lukuaikaa jää vähän. Voi olla, että oppilaat saavat kirjan sijasta monistenipun käsiinsä.

Osastokaan ei synny itsestään, vaan opettajat tulevat paria päivää aiemmin järjestelemään sisustusta ja hankkimaan tarvittavia välineitä, esimerkiksi äänentoistolaitteet, joista maksetaan vuokra ja vakuutukset. Viime vuosina Messukeskus oli ulkoistanut messujen järjestämisen yritykselle, joka vaati huomattavaa maksua tiloista. Äidinkielen opettajat olivat tehneet pyyteetöntä talkootyötä lukutaidon ja kirjaharrastuksen hyväksi, mutta tiloihin tarvittavia rahoja yhdistyksellä ei ollut. Onneksi kustantajat ymmärsivät opettajien hätätilanteen ja tulivat heidän avukseen.

TSÄO:n osaston nimi on vaihdellut eri vuosina *Lukevan pojan huoneesta* tämänvuotiseen *Ikkunapaikkaan*. Osaston työskentelyyn on osallistunut Turun ja sen seudun eri kouluja.

Tänä vuonna Turun lisäksi edustettuina olivat Halikko, Kaarina, Lieto, Paimio, Piikkiö, Pöytyä ja Turusta myös normaalikoulu.

Päivittäinen *Ikkunapaikan* haastatteluohjelma julkistettiin tänä vuonna ensimmäistä kertaa painetussa messuohjelmassa. Oppilaat olivat valmistautuneet huolellisesti esiintymisiinsä ja tunsivat näin olevansa astumassa kirjalliseen asiantuntijayhteisöön.

Haastattelut ovat opettaneet kärsivällisyyttä ja joustoa. Esimerkiksi tänä syksynä messujen aloituspäivänä saatiin tieto, että haastateltava kirjailija oli juuttunut Helsingin–Turun junaan, mutta haastattelu saatiin pidetyksi: opettaja sijaisti kirjailijaa ja haastattelu sujui hienosti.

Kuvassa TSÄO:n talkooporukasta Elias Heikkonen, Marjo Haapatie, Maiju Liukkonen, Iina Mäkelä, Irma Pilto, Anna-Mari Varjonen ja Anu Virpi. Talkoissa ovat olleet mukana myös Anu Virtanen, Marika Tauriainen, Minna Niemelä, Marko Survonon, Perttu Pelttonen, Annukka Tuomi-Talonpoika, Riitta Sahipakka, Panu Saarnivaara, Jaana Kaunisto, Johanna Jernberg ja Sara Eeva. Kiitos myös jo arkityönsä jättäneet aktiivit Anja "Viivi" Viranko, Maaret Perälä, Rauni Kaskenviita ja Tarja Strandén. Kuva TSÄO.

Oppilaiden valitsemat kirjat edustavat eri lajeja ja aiheita: historiallisia romaaneja, rikoskirjallisuutta, elämäkertoja ja elämäntapaoppaita, sarjakuvia, satuja ja runoja sekä tietokirjoja. Messujen kolmen päivän kattaus on oppilaiden kannalta kokonaisvaltainen. Kaikille haastattelijoille riittää yleisöä. Kuluneena syksynä huone pullisteli, kun Tuomas Kyrö kertoi uusimmasta *Mielensäpahoittaja*-kirjastaan ja Topi Borg esitteli kirjaansa *Normaaliusrodeo*, joka valottaa hänen elämänsä autistina ja neuroepätyypillisenä.

Minna Kivelä oli alakoululaistytöjen haastattelutavara kirjastaan *Järjettömän hulluja satuja*, jonka hän on kirjoittanut yhdessä Paula Norosen kanssa. Paula Noronen oli itse Dublinissa, mutta lähetti Minnan kännykän kautta viestin yleisölle. Yleisö sai tietää, että näitä satuja voi kuunnella netin kautta. Sadut ovatkin keränneet miljoonia kuuntelukertoja. Tämä perustunee siihen, että lapset haluavat kuulla mieluisan sadun aina uudestaan ja uudestaan.

Professori Hannu Salmen kirja *Frans Leijon* sai yleisön liikuttumaan. Kirja kertoo hänen isosedästään Frans Leijonista, joka syntyi 1878 ja kuoli 1947. Hän oli vailla näkö- ja kuuloaistia ja koki monenlaisia mullistuksia elämänsä aikana. Kuurot ja kuurosokeat pitävät häntä asioittensa esitaistelijana.

Useita talkoolaisopettajia kiinnosti Päivi Kiviston ja Sinikka Vuolan kirja *Kirjoita vuosi – 12*

matkaa kirjoittamisen taitoon. Kirjassa eri kirjailijat ohjaavat kirjoittamista ja ovat laatineet kirjoitustehtäviä. Jokaisen aamun voisi opettajakin aloittaa kirjoitusharjoituksella.

Edellä kuvatulla talkooponnistuksella opettajat ovat edistäneet lukutaitoa monipuolisesti: Talkoissa mukana olleiden oppilaiden luokkakaverit ovat saaneet vihiä kirjoista. Koulu on saanut uutuuskirjoja kirjakokoelmiinsa. Lähiympäristö on tullut kiinnostuneena seuraamaan nuoren haastatteluosuutusta. Tilanteita on kuvattu kännyköin. Usein huoltaja on käynyt paitsaamassa kättä opettajankin kanssa. Osaston toimintaa on tallentunut myös kaunokirjallisiin teoksiin, esimerkiksi Jari Tervon kirjaan *Kallellaan*.

Mikä on saanut TSÄO:n jäsenet jaksamaan talkooponnisteluissaan? Opettajat toteavat, että oppilaat ovat saaneet haastatteluistaan iloa ja onnistumisen kokemuksia. Työ on kannustanut opettajia jatkamaan; voi konkreettisesti nähdä, miten kirjamessutyö edistää lukuharrastusta ja -taitoa sekä luo lukuyhteisöjä.

Tekstissä mainittu kirjallisuus

Borg, T. (2025). *Normaaliusrodeo*. Tammi.
Kiviston, P. & Vuola, S. (toim.). (2025). *Kirjoita vuosi – 12* matkaa kirjoittamisen taitoon. ArtHouse.
Kyrö, T. (2025). *Mielensäpahoittaja* ja sodankäynnin taito. WSOY.
Noronen, P. & Kivelä, M. (2025). *Järjettömän hulluja satuja*. Tammi.
Salmi, H. (2025). *Frans Leijon: Kuurosokean ihmeellinen elämä*. Otava.
Tervo, J. (2000). *Kallellaan*. WSOY.
Turun kirjamessujen ohjelmalehti 2025. Tilma Mediat Oy.

Syyskokous valitsi uusia jäseniä johtokuntaan ja linjasi ensi vuoden toimintaa

FinRAn sääntömääräinen syyskokous pidettiin Helsingissä la 8.11.2025. Syyskokouksessa hyväksyttiin toimintasuunnitelma sekä tulo- ja menoarvio vuodelle 2026. Lisäksi johtokuntaan valittiin jäsenet erovuoroisten jäsenten ja heidän henkilökohtaisten varajäsentensä tilalle. Uusi johtokunta aloittaa työnsä vuoden 2026 alusta, ja esittelemme johtokunnan vuoden ensimmäisessä lehdessä.

Vuonna 2026 jatkamme kiinnostusta herättäneitä **webinaareja**. Keväälle on suunnitteilla peräti kaksi webinaaria, helmikuulle ja huhtikuulle. Helmikuun alun webinaarissa teemana on lukemisen vaikeudet ja apuvälineet. Huhtikuussa taas kokoonnutaan linjoille Creative literacy-hankkeen tulosten äärelle. Pysykää kuulolla – tiedotamme näistä lehdessä, verkossa ja some-kanavillamme!

Lisäksi suunnitteilla on maaliskuuksi epämuodollisia **paikallistapaamisia**, johon kutsumme jäseniä keskustelemaan yhteisistä teemoista kahvikupposen äärelle. Pirkanmaan yhteyshenkilönä tapaa-

misten järjestämisessä toimii Pirjo Laatikainen, pääkaupunkiseudulla Susanna Mononen, Keski-Suomessa Annakaisa Lehtonen & Sari Sulkunen ja Varsinais-Suomessa Veera Kivijärvi-Lehonen. Tiedotamme tapaamisista, ja saat meiltä sähköpostia. Ole yhteydessä, jos haluat ehdottaa tapaamisiin jotain teemaa. Tavoitat meidät sähköpostista finrainfo@gmail.com (merkitse otsikokenttään "paikallistapaaminen" ja alue).

Haluaisitko sinä olla jollakin alueella yhteyshenkilö ja koota alueen toimijoita yhteen epämuodollisiin tapaamisiin? Ilmoita halukkuudestasi sähköpostitse (finrainfo@gmail.com).

Sari ja Merja FinRAn messupisteellä. Kuva: Sari Sulkunen.

FinRA esillä Lukulysteillä

FinRA oli mukana Lukulystit-tapahtumassa Seinäjoella perjantaina 14.11.2025. Lukulystit on lasten- ja nuortenkirjastotyötä tekeville suunnattu tapahtuma. Sari Sulkunen ja Merja Kauppinen esittelivät toimintaamme messuilla, joilla oli mukavasti väkeä liikkeellä. Paljon antoisia kohtaamisia ja ajatusvaihtoa kirjastojen lukutaitotyöstä! Lisäksi

Merja Kauppinen piti kirjastolaisille erittäin suosittuun työpajan aiheena perhelukeminen, hyvinvointi ja kirjallisuus. Tapahtumaa varten teetimme esitelmämateriaalia, jossa on uusi visuaalinen ilme.

Messukävijöitä houkuteltiin vastaamaan kyselyyn FinRAsta. Vastanneiden kesken arvottiin Kielikukko-lehden vuosikerta. **Arpaonni suosi Katri Kylmäkorpea. Hänelle on ilmoitettu voitosta.** Paljon onnea!

Kielikukko-lehden kevään teemat

Kielikukko-lehden vuoden viimeinen numero on tekeillä ja kolahtaa postilaatikkoosi vielä ennen joululomaa.

Kevään 2026 lehdissä teemana ovat **perustaidot** (1/2026) ja **kirjaston lukutaitotyö** (2/2026). Olisiko sinulla jotain kerrottavaa näistä teemoista oman työsi näkökulmasta? Ole rohkeasti yhteydessä päätoimittajaan ja tarjoa juttua teemanumeroihin. Voit esimerkiksi kirjoittaa

- puheenvuoron jostakin perustaitoihin tai kirjasto(yhteis)työhön liittyvästä teemasta

- artikkelin, jossa esittelet kirjastosi työtapoja tai materiaaleja ja kerrot kokemuksistasi niiden kanssa
- artikkelin koulusi kirjastoyhteistyöstä tai kirjastosi kouluyhteistyöstä
- artikkelin kiinnostavasta hankkeesta, tutkimuksesta tai toiminnasta, jossa olet kenties ollut mukana.

Uusi podcast-jakso ilmestynyt

Tässä podcast-jaksossa jatkamme saavutettavuuden teeman parissa. Vieraana ovat pedagoginen asiantuntija Riikka Lehtinen ja saavutettavuusasiantuntija Miia Kirsi. Molemmat työskentelevät Saavutettavuuskirjasto Celiassa. Lehtinen ja Kirsi kertovat Celian toiminnasta ja siihen tulleista viimeaikaisista muutoksista. He kertovat, millaisiin tuen tarpeisiin saavutettavuuskirjasto pyrkii vastaamaan, millaisia materiaaleja se tarjoaa sekä miten Celian asiakkaaksi pääsee. Löydät podcastin Spotifysta hakusanalla "FinRAn podcast".

Joko Sinun hyllystäsi löytyy uusittu A7 lukemisen ja kirjoittamisen testistö?

Ei-jäsen	43 €
Jäsen	35 €
Postikulut	6 €/kpl, ALV 0%

Tilaa omasi sähköpostitse finrainfo@gmail.com. Kirjoita viestiin nimesi, toimitusosoite sekä laskutusosoite.

FinRA ry Finnish Reading Association

LUKEMISEN JA
KIRJOITTAMISEN
TESTEJÄ

Kielikukon toimituskunta

Päätoimittaja Sari Sulkunen
sari.sulkunen@finrainfo.fi

Toimituskunnan jäsenet

Juli-Anna Aerila
julaer@utu.fi

Jan Hellgren
jan.hellgren@abo.fi

Mervi de Heer
mervi.deheer@gmail.com

Pirjo Laatikainen
pirjo.laatikainen@gmail.com

Annakaisa Lehtonen
annakaisa.a.lehtonen@gmail.com

Johanna Vääräsmäki
johanna.s.vaarasmaki@student.jyu.fi

FinRAn johtokunta 2025

Puheenjohtaja | Ordförande | Chairperson
Susanna Mononen

Varapuheenjohtaja | Viceordförande | Vice-chair
Sari Sulkunen

varajäsen Heli Ketovuori
Sihteeri | Sekreterare | Secretary
Jan Hellgren

varajäsen Ann-Sofie Selin
Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board
Juli-Anna Aerila

varajäsen Vuokko Kaartinen
Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board
Annakaisa Lehtonen

varajäsen Pehr-Olof Rönnholm
Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board
Merja Kauppinen

varajäsen Virve Kalliomaa
Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board
Pirjo Laatikainen

varajäsen Eeva-Maija Niinistö
Taloudenhoitaja | Kassör | Treasurer
Pehr-Olof Rönnholm

Sposti: etunimi.sukunimi@finrainfo.fi

Kansi ja ulkoasu Susan Johnsson
Taitto Painosalama Oy

Painosalama Oy, Turku 2025
ISSN 0780-0940

Saat Kielikukon liittymällä jäseneksi tai tilaamalla sen!

FinRAn jäsenmaksu on 39 euroa.
Opiskelija- ja seniorijäsenmaksu on 18 euroa.
Kielikukon tilaushinta on 40 euroa.

Jäseneksi voit liittyä ja lehden voit tilata osoitteessa finrainfo@gmail.com.

www.finrainfo.fi

Tykkää Facebookissa FinRA (Finnish Reading Association)

KIELIKUKKO

Mediakortti 2025

Kielikukko on FinRA ry:n (Finnish Reading Association) jäsenlehti. Se sisältää lukemaan oppimiseen ja opettamiseen sekä alan tutkimukseen liittyviä artikkeleita. FinRA kuuluu seuraaviin järjestöihin: International Literacy Association sekä Federation of European Literacy Associations.

TOIMITUS

Päätoimittaja Sari Sulkunen
sari.sulkunen@finrainfo.fi
puh. +358 40 762 9559

TEKNISET TIEDOT

Lehden koko: B5 (176 x 250 mm)
Painosmäärä: 300 kpl
Painopinta: 156 x 178 mm
Palstaleveys: 2 x 75,5 mm

Aineisto sähköisessä muodossa, ilmoitukset: pdf.
Kuvat .jpg- tai .tiff-muodossa.

PAINOPAikka

Kirjapaino Painosalama Oy
Tykistökatu 4 A
20520 TURKU
puh. 02 241 0105

LEHDEN TILAUSHINTA

Vuosikerta (4 numeroa) 40 euroa

LEHDEN TILAUSOSOITE

finrainfo@gmail.com

Kielikukko

Iloksi ja opiksi

Ajankohtaista tietoa
lukemisen,
kirjoittamisen
ja oppimisen
tutkimuksesta
sekä hyvistä
opetuskäytännöistä

Finnish Reading Association • 1/2025

Tässä numerossa mm.:

Näkökulmia kielikasvatukseen ja monikielisyteen varhaiskasvatuksessa,
varhaisessa kielenopetuksessa ja valmistavassa opetuksessa
Kokemuksia selkokirjojen hyödyntämisestä opetuksessa
Lukiolaisten näkemyksiä painetuista ja digitaalisista oppimateriaaleista

AINEISTOAIKATAULU 2025

Nro	Aineisto	Postitus
4	17.10 mennessä	Viikolla 49

ILMOITUSHINNAT € (ALV 0 %)

Koko.....m/v.....	4-värisenä
aukeama	250 €.....310 €
1/1	164 €.....188 €
1/2	95 €.....125 €
1/8	45 €.....68 €

ILMOITUSKOOT

	Leveys x korkeus
1/1 s.	170 x 256 mm
1/2 s. vaaka	170 x 126 mm
1/2 s. pysty	85 x 256 mm
1/4 s. vaaka	170 x 70 mm
1/4 s. pysty	80 x 125 mm
1/8 s. vaaka	170 x 40 mm
1/8 s. pysty	40 x 256 mm

PANKKI

Osuuspankki FI20 5800 1320 0633 49

Kielikukko

Kirjoittajakutsu Kielikukon 44. vuosikertaan

Kielikukko on FinRAn (Finnish Reading Associationin) julkaisema lehti, jonka tavoitteena on kertoa ajankohtaisesta lukemisen, kirjoittamisen ja oppimisen tutkimuksesta sekä hyvistä opetuskäytännöistä.

Kielikukossa julkaistaan artikkeleita, kuvauksia opetuskokeiluista ja tuen menetelmistä, puheenvuoroja, haastatteluja ja kirja-arvioita.

Tänä vuonna Kielikukko tarjoaa mielenkiintoista luettavaa muun muassa **kieltenopetuksesta eri kouluasteilla, tekoälyn käytöstä sekä kirjoittamisesta ja monimodaalisesta tuottamisesta.** Lisäksi käsitellään muun muassa oppimisen tukea sekä esitellään monipuolisesti Suomessa tehtävää lukutaitotyötä. Pysy siis mukana myös **tänä** vuonna!

Otamme mielellämme vastaan ehdotuksia artikkeleista. Materiaalin jättö- ja lehden julkaisuaikataulut löytyvät Kielikukon mediakortista lehden takakannen sisäsivulta. Artikkeliehdotukset ja itse artikkelit toimitetaan lehden päätoimittajalle osoitteella sari.sulkunen@finrainfo.fi.

Kirjoitusohjeet löytyvät FinRAn verkkosivuilta.

www.finrainfo.fi/kielikukko/kirjoittajaohjeet/

Iloksi ja opiksi

Kielikukko on FinRA ry:n (Finnish Reading Association) jäsenlehti. Se sisältää lukemaan oppimiseen ja opettamiseen sekä alan tutkimukseen liittyviä artikkeleita. FinRA kuuluu seuraaviin järjestöihin: International Literacy Association sekä Federation of European Literacy Associations.